

* 1911
ExA

N.M.s vägledn
perm. avd
Högst. ständ.
1911

NORDISKA MUSEET

AFDELNINGEN
FÖR
DE HÖGRE STÄNDEN

VÄGLEDNING UTARBETAD
AF
GUSTAF UPMARK

STOCKHOLM - P. A. NORSTEDT & SÖNER

Pris: 50 öre.

Vägledningar,

utgifna af Nordiska Museet, tryckta eller under tryckning
juni 1911.

Svenska allmogefdelningen,

rum 1—28, af P. G. WISTRAND. 50 öre.

Afdelningen för de högre stånden,

rum 49—63, af G. UPMARK. 50 öre.

Musikafdelningen,

rum 83, af H. BOIVIE. 25 öre.

Jaktafdelningen,

rum 99, af N. KEYLAND. 25 öre.

Afdelningen för eldens ekonomiska användning,

rum 101—104, af S. AMBROSIANI. 25 öre.

Führer durch die Sammlungen des Nordiska Museet,

herausgegeben durch SUNE AMBROSIANI. 75 öre.

Lifrustkammaren

och därmed förenade samlingar, hallen samt rum 29—31,
af R. CEDERSTRÖM. 1 kr.

Skansens Kulturhistoriska afdelning,

af AXEL NILSSON. 50 öre.

Skansens Zoologiska afdelning,

af ALARIK BEHM. 50 öre.

Afdelningen för de högre stånden.

Af Gustaf Upmark.

Afdelningen för de högre stånden innehåller föremål, som varit i bruk hos adel, präster och borgare i Sverige under tiden från nyare tidens början (1520) till våra dagar. Afdelningen är inrymd i museibyggnadens öfversta våning, rum 49—81. Rummen äro anordnade så, att rum med samtida föremål, uppställda i museala grupper och i montrar, omväxla med inredningsutställningar, där de lösa föremålen, hufvudsakligast möbler, äro utställda mot fasta rumsinredningar från samma tid.

Rum 49. *Äldre Vasatiden, 1520—1600.*

En herremannakultur, skild från den allmänna bondekulturen, började först under 1500-talet att framträda i Sverige. Steget från att vara bonde till att blifva herre eller frälseman var under medeltiden och ännu under 1500-talet ej stort; skillnaden i bostäder och lefnadsvanor dessa båda klasser emellan var ej heller djupgående. Frälsemannen, väpnaren eller riddaren var i Sverige en rik bonde; han bodde som denne vanligen i trähus och lefde af jordens afkastning. Landtprästens lif gestaltade sig väsentligen på likartadt sätt.

Den herremannakultur — högre-ståndskultur — som framträdde under 1500-talet, uppbars till en början endast af konungafamiljen och några dess fränder bland stormännen samt fick sin karaktär af den beröring med det kontinentala Europa, som dessa då började få. Städernas

borgerskap, som till en stor del bestod af tyskar och andra utlänningar, representerade en internationell kultur.

Föremål från tiden före år 1600, som varit i bruk i herremanshemmen, äro sällsynta i Sverige. En mängd i senare tider brukliga möbeltyper saknades helt och hållet, och de ersattes i stället, liksom i allmogens stugor, af anordningar tillhörande rummens fasta inredning. I möblernas liksom i många andra föremåls dekoration bibehöll sig den medeltida, gotiska stilen långt in på 1500-talet, samtidigt med att den nya tidens stil, renässansen, efter hand började göra sig gällande.

- 1 *Kista*, 1, af ek med skulpterad dekoration i gotisk stil och spår af målning i rödt, från medeltidens slut; 2, af ek med rika fanerade inläggningar, engelskt arbete från 1500-talets slut, illa skadad, locket nytt. — *Koffert*, 3, af korgflätning med öfverdrag af läder med broderier och grofva järnbeslag, spanskt arbete. Kistorna voro de viktigaste förvaringsmöblerna för kläder, väfnader och dylikt. Lättare kistor voro afsedda att medföras att packa uti, när man färdades från en gård till en annan. De voro vanligen ganska enkla, med sidor och lock uppdelade af listverk och målade i någon lysande färg, ofta rödt, samt med familjevapen å framsidan. Tvänne dylika kistor i rum 50.
- 4 *Skåp*, 4, af ek, som varit inbyggdt i en vägg nisch; sidorna, som ej voro synliga, odekorerade, dörrrens fyllningar med gotiska pergamentrulleornament, järnbeslag af gotisk form, underlagda med rödt tyg, spår af målade dekoration i rödt, grönt och mörkblått, dateradt 1558. Fristående skåp voro under detta tidevarf ovanliga i öfre Sverige; de som funnos voro importerade. I stället använde man skåp, inbyggda i en nisch i väggen, ofta som en del af panelen — jfr rum 50.
- 5 *Kabinetskåp*, 5, med rika inläggningar af flera olika träslag, hufvudsakligen lönn, delvis färgad, i karaktäristiska renässansornament, från 1500-talets senare del, starkt resta-

ureradt på 1870-talet. — *Kabinett*, 6, af ek med inläggningar. Tidens praktfullaste möbler voro kabinettskåpen eller kabinetten, ett mellanting mellan skåp och kistor, med en mängd småfack och lådor, som alla kunde tillslutas med de två ytterdörrarna. Dessa skåp, som dels infördes från utlandet, dels också torde hafva tillverkats inom landet af inkallade konstsnickare, användes till förvaring af dyrbarare föremål, smycken, dokument och dylikt. I rummen stodo de på ställningar med fyra—sex ben, så att lådorna kommo i bekväm höjd. Liknande möbler förekommo äfven med klaff, som kunde nedfällas, urtypen till en senare tids sekretärer. — *Skrin*, 7, af ek med järnbeslag, rödmåladt, af medeltida typ.

Liksom möbler äro äfven husgeråd och dylika föremål från 1500-talet sällsynta i vårt land. Bevarade inventarier omtala en mängd olika slags föremål. Trä, tenn och koppar voro de vanligast förekommande materialen, och först mot slutet af tidevarvet och vid konungahofvet förekommo dyrbarare saker; skedar af silfver voro dock vanliga och det icke blott hos herremännen. En tysk resande omnämner, att bönderna i Östergötland i brist på banker placerade sin förmögenhet i silfverskedar, af hvilka somliga ägde ända till en half tunna eller mera.

Kåsa, 8, dryckeskärl af trä, al, med rikt utskurna horn (det ena afbrutet), målade i rödt, en för denna tid karaktäristisk färg, och med tvänne i svart målade vapensköldar, Bielke och Hogenschild (riksrådet Nils Pedersson Bielke, † 1550, och Anna Clemetsdotter Hogenschild, † 1591, gifta 1537). *Kannor*, 9, ett par, af rödbok. *Flaska*, 10, »holk», af trä, björk, svarfvad, målade i rödt med tvänne i svart målade vapensköldar, Stjerna och Oxehufvud; ehuru det förra vapnet står heraldiskt till höger om det senare, angifva vapnen möjligen Ingrid Andersdotter Stjerna och Bo Olofsson Oxehufvud, gifta i midten af 1500-talet eller också hennes kusin Kerstin

Mänsdotter Stjerna, † 1594, och dennas man Olof Andersson Oxehufvud.

- 11** *Fat*, **11**, af mässing, drifven och punsad dekoration i gotisk stil; tillverkades i södra Tyskland, särskildt i Nürnberg, under 1400- och 1500-talen och förekommo talrikt i hela norra Europa, där de äfven efterbildades.
- 12 13** *Skrin*, **12**, medeltida typ; — **13**, målad dekoration i renässansstil, dateradt 1562.

Bostaden fick under detta tidehvarf en särskild prägel genom det ymniga användandet af textilföremål af en mängd olika slag: tapeter och bonader, takdrätter, bänkedynor, bänkekläden och hyenden (»jönnen»), förlåter, täcken, åkläden m. m. Det ligger i sakens natur, att dylika föremål endast till ytterst ringa antal bevarats till vår tid.

- 14** *Täcke*, **14**, af siden med applikationsbroderi, i svart och gult; fragment, användningen oviss.

För kännedomen om dräkten under detta tidehvarf är man så godt som uteslutande hänvisad till de samtida porträtten. — I Uppsala domkyrkas ägo finnas de s. k. Sturekläderna, tre fullständiga dräkter, som buros af de år 1567 mördade herrarna.

- 15** *Porträtt*, **15**, af Margareta Erikdotter († 1536), Gustaf Vasas syster, gift 1515 med Joakim Brahe († 1520), omgift 1525 med grefve Johan af Hoya († 1535); porträttet är en under 1600-talet utförd, nedåt tillökad och förstörd kopia efter det år 1528 af »mäster Hillebrandt» målade porträttet på Gripsholm. **16**, okänd man, målad enligt inskrift år 1599 vid 42 års ålder.

Rum 50. Tynnelsö slott, omkring år 1600.

Tynnelsö slott i närheten af Strängnäs innehades under 1500-talets sista årtionden af hertig Karl (IX) af Södermanland. Slottet härstammar från medeltiden, men tillbyggdes och inreddes af hertig Karl. Taket i detta rum samt dörrarna hafva varit uppsatta i Tynnelsö slott, väggar,

fönster, golf och eldstad äro efterbildade efter med taket samtida original å Tynnelsö och Vadstena slott.

Genom de konstnärer och konsthandtverkare från Tyskland och Nederländerna, som trädde i Vasakonungarnas tjänst, vann den nya tidens konststil, renässansstilen, efter hand insteg i Sverige, till en början just på dekorationskonstens-, rums- och bostadsinredningens områden, under det att ytterarkitekturen ännu länge bibehöll medeltidens prägel.

Rummens putsade väggytor voro antingen såsom här endast hvitstrukna eller också försedda med en i liffiga färger målad dekoration, blomstermotiv eller en arkitektonisk, panelliknande indelning. — I timrade hus anbragtes stundom dekorativa målningar direkte på de af bilade bjälkar bestående innerväggarna. — Vid festliga tillfällen och i förnämligare rum voro väggarna behängda med väfda tapeter, som dels inköptes från utlandet, dels väfdes i Sverige. Dylika tapeter, afsedda till prydnad af ett och samma rum bildade en följd (»suite») af fyra—åtta eller flera stycken af likartad karaktär, och kompositionerna återgafvo ofta olika scener i ett historiskt eller mytologiskt händelseförlopp. Den här upphängda *tapeten*, **17**, framställer drottning Zenobia knäböjande inför den romerske kejsaren Aurelianus och är väfd i början af 1600-talet. Tapeterna hängde på väggen tätt bredvid hvarandra och ungefär i det höjdläge som denna; väggytans nedre del var då ofta försedd med målad dekoration med draperimotiv — dylika finnas ännu kvar på Tynnelsö — och upptill mellan tapeten och taket löpte likaledes en målad fris. Större tapeter täckte hela väggytan från golf till tak. Tapeterna nedtogos och medfördes packade i kistor på resorna från gård till gård. — Herremännens, liksom konungens, ständiga resor betingades af nödvändigheten att på ort och ställe förtära de »naturapersedlar», som utgjorde gårdarnas afkastning.

I andra rum, särskildt sådana som voro afsedda för ett mera intimt, personligt bruk, sofkkammare och dylika,

men äfven i större salar, funnos stundom höga paneler af trä, med kolonner, pilastrar, bågfält och listverk i de af renässansen upptagna, antikiserande formerna. Denna panel, som antingen var utförd endast rent arkitektoniskt eller med inläggning af ädla träslag eller också af fur, dekorerad med målning, löpte mer än manshög kring rummets alla väggar och tjänade icke blott till dekoration och skydd mot köld och fukt, utan också andra ändamål, för hvilka en senare tid nyttjade fristående möbler. Öfverkanten kunde användas som hylla, insänkta nischer som sängar och skåp, och kring sockeln löpte ofta en fast bänk. Detta förklarar icke blott, att endast ett fåtal möbler äro bevarade från Vasatiden, utan äfven att vissa möbeltyper, stolar, sängar och skåp endast sparsamt förekomma i tidens inventarier.

18 Taken voro, särskildt i tornrum och i bottenvåningar, ofta hvälfda och dekorerade med målning. I större rum och högre belägna våningar förekommo plana tak, dels med synliga, tätt liggande bjälkar, en kvarlefva från medeltiden, dels med trossbotten och underpanel. De sistnämnda taken voro dels ruttak med ett upprepningsmönster i målning eller päspikade ribbör, dels, såsom *taket*, 18, i detta rum, behandlade som ett helt med midtparti omgifvet af ramstycken och symmetriskt ordnade sidopartier, utförda i konstrikt snickeriarbete af fur eller ek, helt eller delvis målade i lifliga färger. Till flera tak af denna typ, som finnas bevarade i Sverige, kunna förebilder uppvisas i de samtida italienska arkitekturböckerna. Det här uppsatta taket, af fur, som icke bär några spår af att hafva varit måladt, är sannolikt utfördt af den tyske konstsnickaren, mästern Hans Kantentitz, verksam på Tynnelsö 1602—1607. — Äfven de tak, som hade synliga bjälkar, voro målade, men kunde också prydas med s. k. takdrätter, stora, ofta randiga eller »språngade» skynken, som fästades upp under bjälkarna, en anordning som direkt sammanhänge med sättet att pryda taken i allmogenhemmen.

Dörrarna voro under denna tid alltid stora enkeldörrar, dekorerade antingen som här, 19, med intarsia eller med snickeri af samma art som taken, ofta med bågfält, pilastrar och dylikt samt målning. — De stora låsen af järn, som varit fastspikade på dörrrens insida, äro här bortbrutna. Dörrkarmarna äro kopierade från Tynnelsö.

Fönstersmygarna voro på grund af murarnas tjocklek vanligen vida djupare än i detta rum; fönstren, oftast små, hade bågar med rutor, som voro sammansatta af en mängd små, i blyspröjsar infattade glasskifvor. Innanfönster funnos icke.

Eldstäderna utgjordes af öppna spisar, ofta, särskildt i mindre rum, placerade i hörn eller vid yttervägg. Härden, obetydligt höjd öfver golvet, bestod af tegel eller af en stenhäll, och eldstadsöppningen flankerades af ett par pilastrar, murade eller af huggen sand- eller kalksten, eller ett par konsoler, som uppbyro en som bjälklag behandlad öfverliggare, stundom dekorerad med målning, en inskrift eller dylikt. — I enstaka fall förekommo äfven kakelugnar af i mörka färger, svart eller mörkgrönt, glaserade kakel med reliefornering. De primitiva eldstäderna och saknaden af innanfönster torde hafva gjort, att rummen om vintern voro svåra att hålla varma.

Golfven voro belagda med plattor af tegel eller kalksten eller ock, vanligast, som här, med grofva, breda plankor.

Möblerna voro fåtaliga (jfr ofvan). Den för tiden utmärkande förkärleken för rika och lifliga färger gjorde, att icke blott rummens tak och väggar, utan äfven möblerna prunkade i en rik färgprakt. Särskildt tyckes rödt hafva varit en omtyckt färg. — De vanligaste förvaringsmöblerna, kistorna, förekommo af många olika slag och storlekar, enkla, målade eller praktfulla, rikt utskurna eller med inlagd dekoration. Belagda med dynor kunde de äfven användas som sittplatser. Den ena här utställda *kistan*, 20, af fur har å locket och sidorna en målade dekoration i renässans-

- mönster från 1500-talet och å framsidan har något senare anbragts tvänne vapensköldar, Posse och Stake, bokstäfverna N. P. och A. S., årtalet 1634 och ordet »silfverkista» (kaptenen Nils Posse, f. 1590-talet, och Anna Stake, gifta 21 1620-talet). Den röda *kistan*, 21, af ek är af en något yngre typ och bär å framsidan fyra vapensköldar och årtalet 1650.
- 22 Det här utställda *skåpet*, 22, af ek är af en typ som redan under 1500-talet förekom i nordvästra Tyskland och Danmark; det härstammar från Skåne, från 1600-talets början. Bredvid skåpet står en *linnepress*, 23, af ek med inläggningar af ebenholz och lönn från 1600-talets förra del, af karaktäristisk holländsk typ.

Som sittplatser tjänade hufvudsakligen bänkar af olika slag, lösa långbänkar eller, i panelade rum, väggfasta dylika belagda med färgrika bänkedynor, hyenden och bänkekläden. Stolar omtalas i inventarierna, men voro sällsynta under 1500-talet. Borden voro enkla; vanligast voro långbord med lösa skifvor, som hvilade på bockar med utsågade profiler och mellanbalk, men äfven bord på fyra ben med sarg och fotplatta funnos.

- 24 Å väggen vid fönstret ett *porträtt*, 24, af en ung okänd man, måladt på ek, dateradt 1630.

Rum 51. *Yngre Vasatiden, 1600—1650.*

Sverige kom under 1600-talets förra del i en allt lifligare förbindelse, både krigisk och fredlig, med det kontinentala Europa, framför allt med Tyskland och Nederländerna. En viktig roll spelade därvid den omständigheten, att städernas innevanare såväl köpmän som handverkare till mycket stor del voro naturaliserade utlänningar. Herremanshemmen ordnades under intryck af hvad man sett utomlands och möblerades med därifrån importerade föremål, hvilka man också efter förmåga sökte göra efter. Former och färger undergingo härigenom betydande för-

ändringar. Både i arkitekturen och i möblemanget framtråda renässansformerna mera bestämdt; det sirliga och detaljerade efterträdes af det kraftigt markerade, på helhetsverkan beräknade. Den föregående tidens förkärlek för lifliga och omväxlande färger efterträdes af en kargare och på visst sätt gröfre färgsmak; i möblerna dominera svart och de naturliga träfärgerna, ekens bruna toner, ofta i motsatsverkan mot svart. Vissa slag af textilföremål bibehöllo dock den föregående tidens rika färgprakt.

Såsom förvaringsmöbler i bostadsrum börja skåpen nu att undantränga kistorna, hvilka dock fortfarande voro i bruk. Skåpet som möbeltyp är att betrakta som två eller tre på hvarandra placerade kistor; de äldre skåpen äro också afdelade i våningar skilda åt genom listverk. De vanligen kraftigt profilerade fyllningarna omgifvas af de för tiden karaktäristiska hopplisterna, vågiga lister utförda i svart trä. — *Skåp*, 25, af ek och svartbetsad björk, med hopplister och två par dörrar, holländsk typ; 26, af ek och svartbetsadt trä, med kolonnindlad fasad, hopplister och ett par dörrar; representerar en yngre typ.

De egentliga praktmöblerna voro äfven under detta tidevarf kabinetten eller kabinettskåpen. De dyrbaraste, de s. k. konstskåpen, tillverkades i Italien och södra Tyskland. Kabinettskåpen utfördes nu vanligen i ebenholz eller svartbetsadt trä med inläggningar och fyllningar af olika material, graveradt elfenben, sköldpadd, halfädelstenar (lapis lazuli m. fl.) silfver, tenn etc. och äfven utan dylika prydnader. De användes till förvaring af allehanda smärre föremål, kuriositeter — museisamlingarnas föregångare — dyrbarheter, nipper, spetsar och dylikt; för samma ändamål användes lådor och skrin af olika storlek och rikedom i utstyrseln.

Kabinettskåp, 27, af svärtadt trä (blindträ af ek och fur, fanér af bok) med snidade orneringar och tennfyllningar med inläggning af ebenholz, hopplister; — 28, mindre, af svärtad ek med fyllningar af ben med graverade figur-

scener: å dörrarna skapelsehistorien och syndafallet, å lådorna i det inre scener ur lapparnas lif.

- 29 *Låda*, 29, af svartbetsad fur med målade och för-
 30 gyllda ornament och figurscener, inuti årtalet 1646; — 30,
 af svart trä med fyllningar af graveradt ben med inskrif-
 31 32 ter på latin, hopplister; — 31, af fur, dat. 1638; — 32, af
 ek med järnbeslag, å locket tvänne vapensköldar, Hård
 och Kyle, samt bokstäfverna K. H. och B. K. (riksjäg-
 mästaren Karl Hård, 1591—1650, och Beata Kyle, 1598—
 1672, gifta 1629).
- Stolar kommo under denna tid mera allmänt i bruk
 i stället för de väggfasta bänkarna eller lösa långbänkarna.
 Deras form var enkel, krysset afsedt att hålla fötterna
 på; oklädda stolar belades med ett färgrikt hyende
 (»jönne»). Klädsel af läder eller enfärgad sammet med
 33 eller utan stoppning förekom äfven. — *Stol*, 33, och *län-*
 34 35 *stol*, 34, af ek. *Stolsdyna*, 35, applikationsbroderi med
 tvenne vapensköldar, Soop och Oxenstjerna, initialerna
 M. S. och E. O. och årtalet 1644 (riksrådet frih. Mattias
 Soop † 1653 och hans andra fru, Elisabeth Oxenstjerna).
 36 *Bord*, 36, af fur, med lådor af ek svartmåladt med blom-
 sterorning å sargen; dekorationen imiterar kinesiska lack-
 arbeten som via Holland importerades till Europa. Bordet,
 afsedt för barn, har tillhört Kristina Scheringsdotter Rosen-
 hane (1640—1703). Dess form karaktäristisk äfven för större
 37 bord. *Schack- och brädspelslåda*, 37, fur, faneradt i ebenholz
 med rika inläggningar i graveradt elfenben. — Under intryck
 af förhållandena utomlands började man äfven i Sverige under
 denna tid att använda en mängd praktfulla och dyrbara smärre
 föremål, servissaker, dryckeskärl, ur, vapen, dräkter, smyc-
 ken etc., hvilka oftast importerades utifrån. Till vår tid
 hafva endast fåtaliga rester bevarats och det som finnes kvar
 är i allmänhet föremål af enklare material, tenn, trä, lergods.
 38 *Fat* och *tallrikar* af tenn med graverad dekoration, 38,
 39 40 dat. 1637; 39, dat. 1648; 40, dat. 1651. *Dryckeskärl*,
 41 41, pokaler, bägere, kannor och skålar af masur med ben-

- knappar; 42, dryckeskastell, de små bägarna kunna aflyf- 42
 tas. Formerna i dessa föremål, som voro i bruk äfven
 under den karolinska tiden, erinra stundom starkt om for-
 merna å likartade föremål af silfver, som under denna tid
 talrikt importerades från Tyskland. *Krus* af stengods, till-
 verkade i Rhentrakterna och i stora mängder införda till
 Norden, 43, Bartman-krus från Frechen omkr. år 1600; 43
 44, från Raeren; 45, från Nassau; 46, från Kreussen. —
Krus af fajans, 47, tillverkad i Hamburg 1631. 44—46
 47
Bordsur, s. k. polska resur i foder af brons, 48, sign. 48
 Mich. Schutz, Danzig; 49, dat. 1649; 50, med Augsburgs 49 50
 stämpel; 51, sign. Thorn. 51
- Å de stora skåpen placerades ofta diverse föremål:
 52, kanna af koppar, 1646; 53, flaska af försilfrad koppar, 52 53
 1645; 54, kanna af koppar, 1656. 54
- Äfven för detta tidevarf äro vi för kändedom om
 dräkten hufvudsakligen hänvisade till bevarade målning-
 gar. Lifrustkammaren äger dock ett antal dräkter som
 burits af Gustaf II Adolf. — *Porträtt*, 55, af Gustaf II 55
 Adolf, fyra st., vax, 1600-talets midt; 56, af Sigrid Oxen- 56
 stjerna (1612—1650-talet) måladt då hon var åtta månader
 gammal, iklädd den *dräkt* hvars lif, 57, är utställt nedan- 57
 för målningen. — »*De fyra temperamenten*», 58—61, fram-
 ställda som kavaljerer i karaktäristiska dräkter och
 sysselsättningar, icke porträtt, oljemålningar på duk af
 okänd mästare: »Colericus», 58, iklädd öfverrock, drager vred- 58
 gad sin värja; »Sanguinicus», 59, iklädd kort jacka, ärmarna 59
 uppskurna utefter insidan, spelar på luta; »Flegmaticus»,
 60, dräkt af samma snitt, fram till synas »hosebanden», röker 60
 tobak. — Bruket att »dricka» tobak infördes i Sverige vid
 början af 1600-talet; tobaken karfvades med knif mot en
 träskifva och röktes i kritpipor; det brinnande ljuset an-
 vändes för att friska på elden som lätt slocknade på grund
 af tobakens fuktighet. — »Melancholicus», 61, sorgdräkt, 61
 har förlorat på spel.

- 62 *Broderi*, »kappa», 62, på siden med silke, guld- och silf-
 63 vertråd, dat. 1628; — 63, på linne med två vapensköldar, Ribbing och Kyle, bokstäfverna S. R. och A. K. samt årtal 1639 (landshöfdingen Sven Ribbing, 1588—1640, och hans andra fru Anna Kyle, † 1652, gifta 1630-talet).

Rum 52. *Ulfunda slott, 1680-talet.*

De mest framträdande delarna i detta rum, alkovfasaden och kaminen, härstamma från Ulfunda slott i närheten af Stockholm, uppfördt på 1640-talet af Lennart Torstensson († 1651). Sängkammaren, från hvilken alkoven och kaminen hämtats, inreddes dock icke förrän under det karolinska tidevarvet.

Denna tid, 1600-talets senare del, är den svenska adelns, särskildt högadelns glansperiod, och vi hämta vår kännedom om högre-ståndshemmen under denna tid hufvudsakligen från de slott och palats som af fältherrar och riksråd uppfördes särskildt i Mälardalskapen och i rikets hufvudstad. Högadelns föredöme följdes efter förmåga af den lägre ämbetsadeln och det förmögnare borgerskapet. — I ytterarkitekturen anslöt man sig hufvudsakligen till den samtida franska byggnadskonsten och äfven på rumsinredningen och möblemanget satte den franska barockstilen, »style Louis XIV» sin prägel.

Rummet ger trots sin ofullständighet en föreställning om den karolinska inredningskonstens praktfulla och pompösa karaktär. Förebildernas dyrbara material förenklades ofta i Sverige och utbyttes mot billigare surrogat, hvilka dock alltid bibehöllo en ståtlig dekorativ verkan. *Alkovfasaden*, 64, i detta rum liksom den väldiga *kaminombyggnaden*, äro utförda i trä (fur) med målad marmorering och skulpterade, förgyllda kapital och ornament, som afse att imitera marmor och förgylld brons. Sängkammaren var, efter fransk förebild, ett af slottens viktigaste rum, det högtidliga mottagningsrummet, afdeladt genom alkovfasaden i

ett yttre och ett inre rum, alkoven, i hvilken man inträdde genom de två små sidodörrarna och bakom hvars balustrad praktsången hade sin plats. — De här upphängda sammetsgardinerna äro moderna.

Väggbeklädnaden i rummet utgöres af *gyllenläder*, 65, från 1600-talets slut. I rum sådana som detta användes äfven väfda tapeter från Frankrike (gobeliner) eller Nederländerna (Brüsseltapeter), af samma art som under föregående period, men nu täckande hela väggytan, eller också enfärgadt tyg. I praktrum, stora salar eller gallerier, brukade man förse väggarna med en arkitektonisk uppdelning med pilastrar af trä i strängt klassicerande former, uppbärande ett entablement (listverk), hvarå taket tänktes hvila. — Dörrfodren voro i allmänhet rikt profilerade, ofta försedda med dörröfverstycken, rikt skulpterade ramar med dekorativa målningar eller skulpturer. Fodren i detta rum äro yngre och öfverstycken saknas.

Dörrarna voro enkeldörrar, vanligen med två rader af små fyllningar bredvid hvarandra, dekorerade med målning, som imiterade bronsrosetter eller relieffornament mot botten i någon mörkare färg. — Fönstren i detta rum äro kopierade efter samtida dylika.

Mycken omsorg nedlades på eldstädernas dekorativa utstyrel. Spisar med arkitektonisk omramning af pilastrar eller kolonner med bjälklag och krön i sand- eller kalksten förekommo, liknande de under föregående period brukliga, ehuru i allmänhet i kolossal storlek — jfr en dylik spis med ätterna Stenbocks och Liljes vapensköldar i eldstadsafdelningen (rum 102). Mest karaktäristiska äro dock de stora träomklädda *kaminerna*, 66, af den art som i detta rum; eldstadsöppningen kan tillslutas med en stor lös skärm, spjällets föregångare, och i det öfre fältet brukar vara anbragt en målning, en vapensköld eller som här ett monogram. Monogrammet innehåller bokstäfverna C. S. B. G. O. D. (Christina Sten-Bock Gustaf Ottos-Dotter.) — Ulfunda hade ärfts af greve Anders Torstensson († 1686)

gift 1685 med Gustaf Otto Stenbocks äldsta dotter Christina Catharina Stenbock, hvilken som änka torde hafva låtit inreda den praktfulla sängkammaren. — Liknande spisar utfördes äfven i dyrbarare material med dekoration i rikt skulpterad trä, stuck eller marmor.

För att något bättre kunna bibehålla värmen i rummen, uppförde man stundom alldeles intill de öppna spisarna stora ugnar af kakel, biläggargagnar, i hvilka glöd och bränder från spishärden inlades. Rummen voro det oaktadt vintertiden svåra att hålla varma. På grund häraf användes bland annat *sängvärmare*, **67**, af mässing eller annat material, i hvilkas med genombrutna, ofta rikt dekorerade lock försedda skålar kunde läggas varma stenar eller glöd; med tillhjälp af de långa skaften fördes sängvärmarne in mellan sängkläderna omedelbart innan man gick till hvila.

Något tak samtidigt med alkoven och möjligt att utställa äger museet icke. Innantaket utgjorde det egentliga praktstycket i rummens fasta dekoration. Den för tiden utmärkande taktypen var stucktaket, anordnad antingen som plan plafond eller som spegelhvalf, med rik ornering, eklöfs- och andra bladkransar, draperifestoner, fruktguirlander, ymnighetshorn, musslor, sköldar med vapen och monogram o. s. v. i hög, kraftig relief. Dylika stucktak, som ännu finnas bevarade i en mängd slott och palats i Sverige, utfördes af ett antal här verksamma italienska stuckatörer eller bildsnidare. Midtfälten pryddes oftast med en i olja på duk målade tafla, vanligen en allegori. — Stucktaken imiterades äfven i målning, hvarvid liknande motiv, ofta till och med rikare, återgåfvos i grisaillemålning mot botten i någon färg, tegelrött, grönt, gult; de målades antingen direkt på en brädpanel eller på duk, som fästes under takbjälkarna. I anspråkslösa rum förekommo odekorerade, helt hvitmålade bräd-tak. — Såsom en kvarleva från föregående period äro att betrakta de tak med synliga bjälkar, som ofta före-

kommo både i förnäma och borgerliga hus från denna tid bjälkarnas tre fria sidor och de mellan dem synliga plankorna voro då dekorerade med målning i djupa färgtoner, djur, frukter, blommor och dylikt.

Golfvet i detta rum är modernt. I praktrum belades golfven med marmor eller kalksten, ofta öländsk, i rutor och mönster. Om golfven voro af trä, parkett eller enkla plankgolf, löpte vanligen kring väggarna en golffris af kalkstenschällar.

De möbler, som användes i dylika rum, voro af samma pompösa formgifning. Praktpjäser importerades från kontinenten, nu särskildt från Frankrike, men torde äfven hafva tillverkats här hemma. De voro ofta utförda i skulpterad och förgylldt trä, ett dekorationssätt, som tilltalade tidens praktlystnad och som hade sitt ursprung i dess önskan att efterlikna den romerska kejsartidens förgyllda bronser. Därjämte förekommo äfven möbler, särskildt skåp, kabinet, kistor och dylikt med inlagd dekoration af trä. Den föregående tidens karghet i former och färger ersattes dock nu af rikedom och yppighet: sköldpadd, elfenben, silfver och förgyllning användes i förbindelse med en mängd olika träslag, bland hvilka dock eken och ebenholzen fortfarande dominera. *Bord*, **68**, af fur och björk, **68** skulpterad och förgylldt, sannolikt svenskt arbete; *länstol*, **69**, af rödbok, förgylld; *spiegel*, **70**, med ram af **69 70** rikt skulpterad och förgylldt trä (al och ek); *skrin*, **71**, **71** fanerad med sköldpadd och drifna mässingsbeslag; *stolar*, **72**, ett par af ek med rotting, stämplade E. W.; *taburetter*, **72 73**, ett par af björk, fransk form, men sannolikt svenskt **73** arbete.

För belysning af rummen brukades ljuskronor af flera olika slag; vanligast voro kronor med ställning af brons, behängd med stora slipade kläppar, prismor och kulor af glas. Därjämte förekommo kronor af enbart brons med en kraftig midtstängel, uppbärande pyramidformigt ordnade ljusarmar och nedtill slutande i en stor kula. Liknande

kronor tillverkades äfven af silfver; de i Sverige förekommande voro vanligen tyska arbeten. — På väggarna hängde man lampetter af olika material (jfr rum 53). Till belysningsföremålen få äfven räknas de höga ljusborden, *gueridonerna*, **74**, vanligen af skulpterad och förgyllt trä, (ek och björk) afsedda att uppbära kandelabrar eller ljusstakar.

Som väggprydnader användes jämte speglar äfven porträtt, ofta i rikt skulpterade och förgyllda ramar. Porträttkonsten tog under den karolinska tiden kraftig fart i Sverige, utöfvad af en mängd konstnärer, bland hvilka den i Sverige naturaliserade hamburgaren David Klöcker v. Ehrenstrahl († 1698) var den mest anlitade. — *Porträtt*, **75**, af drottning Ulrika Eleonora d. ä., Karl XI:s drottning († 1693), oljemålning af okänd konstnär; **76**, af en svensk riksrådinna, möjligen Margareta Horn († 1663), gift med riksrådet Gustaf Soop († 1679); **77**, af Lars Torpadius och **78**, hans hustru, Christina Drysenia, målade år 1690; **79**, af kungl. kapellmästaren Gottfrid Buchholtz († 1726), måladt år 1701 af Martin Mijdens i Stockholm.

Rum 53. Karolinska tiden, 1650—1720.

Frankrike intog under Ludvig XIV:s regeringstid den ledande ställning i smakens och modernas värld som det sedermera så länge bibehöll. Den där härskande stilriktningen, »style Louis XIV» eller den franska barocken, upptogs i hela Europa och satte sin prägel äfven på de svenska högre-ståndshemmen. De förändringar stilen och moderna efterhand undergingo i Frankrike återspeglas äfven i vårt land. En mängd föremål af olika slag, särskildt prakt saker, importerades, men samtidigt började man äfven här hemma kunna tillverka saker som tillfredsställde äfven höga anspråk. Det var först under det karolinska tidehvarvet som det svenska konsthandtverket nådde en jämförelsevis hög grad af fulländning. Synnerligen gynnsam

för den karolinska konstodlingen var den storartade, af högadeln igångsatta byggnadsverksamhet som under 1650—70-talen ägde rum här. — Karl XI:s reduktion, som begynte vid år 1680, och därefter de långa krigsåren under Karl XII:s tid verkade däremot utan tvifvel starkt hämmande.

Tidehvarfvets möbler kunna uppdelas i två grupper: den ena de rikt skulpterade och förgyllda praktmöblerna, som anslöto sig till den moderna franska smakriktningen, den andra de enklare, vanligen i ek utförda föremål, som starkt erinra om den yngre Vasatiden såväl i form som färgverkan. *Väggbord*, **80**, af skulpterad och förgyllt trä, björk och fur, främre sidan rikare dekorerad (jfr liknande bord i rum 52.) — *Gueridoner*, **81**, ett par af skulpterad och förgyllt trä, ek; förekommo parvis och voro afsedda att liksom här uppbära *kandelabrar*, **82**, eller enklare ljusstakar. — *Bordsprydnad*, **83**, af skulpterad och förgyllt trä och spegelglas.

Stolarna, äro af samma grundtyp som under den yngre Vasatiden; de spiralvridna benen utmärkande för det karolinska tidehvarvet. Jämte skinn användes äfven tyg, framför allt fasonerad sammet till klädsel. — *Stol*, **84**, af ek, afsedd att enligt äldre tids bruk beläggas med lösdyna; å ryggen två vapensköldar, Posse och Ribbing (landshöfdingen Harald Posse och Maria Ribbing, gifta 1660-talet) samt årtalet 1671; — **85**, af björk med skinnklädsel, märkt å baksidan med brännstämpel H. E. R. S. (= Hedvig Eleonora Regina Sueciæ) under kunglig krona samt GRIMSHOLM (sic) 1683. Hedvig Eleonora, Karl X Gustafs gemål, kallad »riksänkedrottningen» öfverlefde sin make i 55 år († 1715) och innehade som änka en mängd slott som af henne försågos med möbler och bohag; ofta märkt som denna stol; — **86—87**, af björk, **88—89**, af ek, med skinnklädsel. — *Länstol*, **90**, af ek med skinnklädsel. *Stol*, **91**, af ek, skulpterad, sits och rygg med rottingflätning, representerar en yngre typ, märkt I. W.

Som förvaringsmöbler hade man fortfarande kistor som dock numera icke i allmänhet användes som prydnads-
 92 möbler i bostadsrum. *Kista*, 92, af ek med järnbeslag, målad i blått och rödt samt två vapensköldar och årtalet 1681. — Skåpen efterträdde kistorna och de fingo liksom rummens fasta inredning ofta sin prägel af tidens antikerande smakriktning, med fasaderna indelade af pilastrar, som uppbyro ett tungt, arkitektoniskt bjällklag; fyllningar och profiler voro kraftigt markerade, hopplister förekommo endast undantagsvis, men i färgverkan, svart och brunt, er-
 93 inra skåpen om den föregående perioden. *Skåp*, 93, af ek med valnöt och svärtadt trä, i det inre hyllor.

De enklare mat- och arbetsborden erinrade starkt om
 94 dylika från tidigare delen af 1600-talet. *Bord*, 94, af fur, svartmåladt, skifvan klädd med svart skinn med utskuren kant. — Som »bordtäckan» användes nu ej sällan orientala-
 95 liska mattor. — *Skrin*, 95, af fur, belagdt med mässingsplåt med rikt drifna ornament.

96 *Tapet*, 96, af ylle, väfd i haute-lisse (gobelin-teknik) sannolikt nederländskt arbete, skogsinteriör med jaktscen, bården saknas.

97 Spegelramar, tafvelramar, lampetter och dylikt utfördes ofta i skulpteradt och förgylldt trä. *Spegel*, 97, i oval ram
 98 af skulpterad och förgylld fur, 1650—60-talet; — 98, med ram af spegelglas med gjutna och förgyllda blyornament, möjligen tillverkad i Stockholm å Burchard Prechts verk-
 99 stad omkring 1700. *Lampetter*, 99, med spegelglas och skulpterade, förgyllda träramar; 100, »ljusplåtar» af drifven
 100 och försilfrad mässing och koppar. *Väggur*, 101, taflan med omramning af rikt drifven och förgylld koppar, signeradt:
 102 Melchior Prutscher, Stockholm; 102, signeradt Johan Wideman, Stockholm. Melchior Prutscher († 1671) blef hofurmakare 1641; Johan Wideman († 1717) blef hofurmakare 1680 samt år 1695 älderman i det då inrättade Stockholms urmakarämbete.

Vinfat, 103, af ek, skulpterade bottnar. — *Vattenbehållare*, 104, af koppar, dat. 1684. — *Flaskor* och kärl för våta varor, 105, af mässing eller koppar försågos med en rik dekoration i drifvet arbete; *flaska*, 106, dat. 1674; 107, dat. 1704; — *Skål* af tenn: 108, dat. 1685; 109, dat. 1695. 108 109

Skänkskåp, 110, från rådhuskällaren i Kalmar, hörande till lokalens fasta inredning; krögaren stod inuti skåpet och skötte utskänkningen genom luckan vid disken. Kalmar rådhus uppfördes under 1600-talets slut. 110

Servisföremålen på de rika stormännens bord voro under detta tidevarf synnerligen praktfulla; silfverföremål förekommo i stort antal och stundom af kolossal storlek, vanligen tillverkade i södra Tyskland, men mot 1600-talets slut äfven i Sverige; dylika praktsaker, som varit i bruk i Sverige, äro numera mycket sällsynta. — Därjämte förekom liksom tidigare en mängd olika slags enklare föremål af olika material: silfver, tenn, lergods, trä. — *Kåsor*, ett par, 111, af fur, målade i rödt (jfr rum 49) med två vapensköldar och ornament i färger: Kurck och Kagg, samt årtalet 1681 (landshöfdingen Gabriel Kurck, 1630—1712 och hans andra fru Beata Kagg, f. 1638, gifta efter 1671). — *Dryckesskålar*, 112—116, af björk och fur; typen liksom 112—116 den röda färgen en kvarlefva från 1500-talet; 117, dat. 117 1660; 118, dat. 1660; 119, dat. 1692; 120, dat. 1694. — 118—120 *Dryckeskanna* af silfver, 121, drifvet arbete af guldsmeden Johan Nützel i Stockholm, 1695; 122, af guldsmeden C. Richter i Stockholm, 1702; föremål tillverkade af mästare inom Stockholms guldsmedsämbete äro från och med år 1689 stämplade med s. k. årsbokstaf. — *Bägare*, 123, 123 af silfver, filigran, svenskt arbete. *Kåsa* 124, dat. 1674. 124 — *Fat* af silfver, 125, drifvet arbete af guldsmeden Henning Petri i Nyköping omkring 1700. 125

Fat af tenn, 126, märkt H. E. R. S. Wasteena 1670, 126 (jfr stol nr 85); 127, dat. 1699. — *Tallrikar* af tenn, 128, 127 128 med ätten De Geers vapen; 129, dat. 1683; 130, dat. 1699; 129 130 131, H. E. R. S. (jfr n:o 126) Tyndelsö, 1690; 132, Karl XI:s 131 132

- 133 monogram, K(ungs)Öhr; **133**, H. E. R. S. Strömsholm 1668;
- 134 **135** **134**, H. E. R. S. Vadstena 1670; **135**, H. E. R. S. Strömsholm
- 136 1680; *bägare*, **136**, af tenn, H. E. R. S. Svartsjö, 1668.
- Icke håller från detta tidevarf äger man i behåll många dräkter, utan är för kunskapen härom hänvisad till bevarade porträtt. Lifruskammaren äger dock ett stort antal dräkter som burits af Karl X Gustaf och Karl XI. Liksom inom andra områden anslöt man sig äfven i afseende på dräkten till de franska moderna. Männen buro väldiga peruker (allongeperuk), jacka med korta skört och mycket vida knäbyxor; jackan kom så småningom att motsvara en senare tids väst (med ärmor) och den långa öfverrocken blef det egentliga lifplagget. På benen buros strumpor och på fötterna låga skor med stora rosetter eller höga stöflar med vida, nedvikta kragar. Snedt öfver bröstet gick ett bredt axelskärp för värjan, och på hufvudet bars en bredskyggig hatt. — *Porträtt*, **137**, af fältmarskalken Lorenz v. d. Linde († 1671) omgifven af sina officerare,
- 138 oljemålning på koppar af okänd konstnär; **138**, af en äldre man, enligt tradition källarmästaren Casten Hoff, som innehade värdshusrörelsen i »Stockholms norra förstads» rådhus, beläget på samma plats som det nuvarande Hôtel Rydberg;
- 139 **139**, af Sara Behm († 1696) g. m. biskop Jesper Svedberg och moder till Emanuel Svedenborg. Jfr äfven porträtten i rum 52.
- 140 *Barndräkt*, **140**, för flicka, af sammet med guld- och silfverspetsar, 1660—70-talet; bestående af underklädning och lif med vidfästad öfverklädning eller »vidkjortel», allt af i hufvudsak samma snitt som den dräkt som bars af de vuxna damerna; de breda banden på ryggen äro en kvarleva af 1500-talets mode, det smalare bandet afsedt att stödja den lilla, när hon skulle gå.
- 141 *Promenadkäppar*, **141**, den ena daterad 1696. — *Fickur*, **142**, af silfver, engelskt arbete; härtill ytterboett, **143**, af silfver; **144**, holländskt arbete. — *Necessairer* af etsadt stål, **145**, daterad 1691; **146**, daterad 1696; **147**, innehåll-

lande en liten sax. — *Snuskvarn*, **148**, af ben, daterad 1696. **148**

— *Glasögonfodral*, **149**, af trä, dateradt 1690. — *Solvisare*, **149**

150. — *Andaktsböcker*, **151**, svenska psalmboken af år **150 151**

1695, exemplaret tryckt i Stockholm 1697, i band af sammet med silfverbeslag; **152**, tysk, tryckt i Amsterdam 1677, **152**

i band af sidén med broderi; **153**, svensk, tryckt i Stockholm 1678, i band af silfvertyg med broderi. Där bredvid **153**

ett till boken hörande *bokmärke*.

Rum 54. Stockholm, 1730-talet.

Detta rum har öfverförts till museet från det numera rifna huset nr 56 Högbergsgatan i Stockholm och utgör ett väl bevaradt prof på en borgerlig bostad från frihetstidens början. Det inreddes för folk af en annan samhällsställning och anspråkslösare förmögenhetsvillkor än de praktfulla slottsgemak, från hvilka vi hafva vår kännedom om den karolinska tidens bostadsskick, men det representerar just därigenom bättre sin tid. De genom reduktionen och Karl XII:s långvariga krig oerhördt minskade tillgångarna nödvändiggjorde förenklingar och inskränkningar på alla områden. De herremanshem, som under denna tid uppfördes och inreddes, hade i mångt och mycket den karolinska tidens prägel, men saknade dess storslagenhet i anläggning och genomförande. Billigt material och enkla dekorationssätt kommo ofta till användning. — Den franska Ludvig XIV:s-stilen i dess senare utvecklingsskeden var den normgivande stilriktningen.

Väggarna äro beklädda med holländska *tapeter*, **154**, **154** målade på väf i ett mönster, som tydligen afser att imitera gyllenläder, och försedda med en lambréquinbård upp till; nedtill löper en låg fotpanel. I förnämligare rum brukade väggarna indelas af pilastrar af trä, vanligen marmorade och uppbärande ett enkelt listverk, stundom med konsoler, hvarå taket tänktes hvila. Denna kvarleva från

den karolinska tiden utbyttes dock redan nu mot en enkel fältindelning med fyllningar ofvan en som sockel tänkt panel.

155 *Dörrfodrens*, 155, profilering med den stora vulsten
156 och den djupt inskurna kälningen, liksom *dörrarnas*, 156,
157 och *fönstrens*, 157, uppdelning erinra ännu starkt om 1600-
talet. Samtliga dessa delar hafva i museet ommålats i den
vid rummets öfverförande till museet ännu delvis bevarade
gamla färgen.

158 *Kakelugnen*, 158, som fanns i rummet, när detta för-
värfvades till museet, är troligen något yngre än rummet
i öfrigt, sannolikt Rörstrandstillverkning från 1740—50-talet.
Kakelugnar började redan omkring sekelskiftet komma mera
allmänt i bruk, särskildt i de egentliga bostadsrummen.
De voro ofta af grönglaseradt kakel, försedda med s. k.
skänk samt stodo på en fotställning af trä eller järn. I
förmämligare rum, salar och dylika, användes vanligen
öppna spisar af tämligen små dimensioner med eldstads-
öppningen omgifven af ett profileradt listverk; i väggfält-
tet ofvan spisen var ofta infälld en tafla.

Golfven voro liksom här vanligen belagda med plan-
kor, ej sällan ordnade i något slags mönster eller figur, och
rundt omkring, närmast väggpanelen, löpte en rad *kalk-*
159 *stenshällar*, 159, ett bruk, som stod kvar sedan 1600-talet.
— Innantaket med sin kraftiga kälning, sina enkla listpro-
filer och sin lilla oval i midten är karaktäristiskt för tiden.
I större rum bestod takets midtdekoration af en i vinklar
och bågar böjd ram, som stundom omslöt en målning, åter
en förenklad kvarleva från barocktidens praktfulla pla-
fonder.

Den anspråkslösa borgerliga hemträfnad, som möter
oss redan i bostadens fasta inredning under denna tid, är
utmärkande äfven för möblerna. — Byrån, en möbelform,
som framträdte redan under föregående tidehvarf, blef
under 1700-talets förra del alltmera allmän och ersatte de
förut använda tunga och obekväma kistorna; utom till
förvaringsmöbel användes byrån äfven till toalett- och

skrifbord och hade därför ofta — så *byrån*, 160, i detta 160
rum, af fur med fanér af alrot och valnöt — en där-
efter lämpad form med en låg uppsats och ett något
indraget midtparti. *Kabinettskåpet*, 161, är ett mellan- 161
ting mellan skrifbyrå och skåp; dess krön återfinnes
å en viss grupp af skåp från 1600-talet. Den då vanliga,
tung arkitektoniska indelningen af skåpfasaderna försvann
dock i allmänhet under 1700-talet, likaså användningen af
de många olika färgade träslagen. I stället uppträda be-
slag af brons eller försilfrade dylika, nyckelskyltar och
handtag.

Borden, särskildt de större, erinrade starkt om dylika
från 1600-talet, med svarfvade, rikt profilerade baluster-
ben. Därjämte förekommo åtskilliga andra typer: *bordet*,
162, i detta rum är ett spelbord af björk och valnöt, san- 162
nolikt af engelsk modell. — De höga skinnklädda *stolarna*,
163, af björk erinra om föregående tidehvarf, men hafva en för 163
denna tid karaktäristisk profilering af ramdelarna. De vid
inre väggen stående *stolarna*, 164, likaledes af björk, äro 164
af en typ, som härstammar från England, med hvilket land
förbindelserna vid denna tid började blifva lifvigare. Stolar
som sakna originalklädsel äro i museet klädda med ett
neutralt hvitt tyg. — Från England, särskildt London, in-
fördes redan under 1600-talet urverk af olika slag; *golf-*
uret, 165, i detta rum är af engelsk tillverkning. Under 165
detta tidehvarf började dock äfven en inhemska uttillverk-
ning att konkurrera med den engelska; de s. k. Polhems-
eller Stjärnsundsuren hade samma utseende som det här
utställda.

För belysningen sörjdes genom lampetter af drifven
mässing eller af skulpterad och förgylldt trä med spegel-
glas. De här utställda *lampetterna*, 166, äro af karaktä- 166
ristisk sen Ludvig XIV:s-form med sina sköldliknande, i
vinklar och bågar böjda ramar. — Från taket nedhänger
en *krona*, 167, af en typ, som härstammar från 1600-talet 167
och var i bruk långt in på 1700-talet. Spegel med höga

- rösteliknande krön och ramar af slipadt och etsadt, ej sällan färgadt glas med förgyllda blyornament — jfr *spe-
168 geln*, **168**, i detta rum — dels infördes från kontinenten (Nederländerna), dels tillverkades här hemma, bland annat i Stockholm, där den bekante skulptören Burchard Precht
169 († 1738) och hans söner hade en spegelverkstad. *Spegel*, **169**, ram af valnöt, tillhört Carl v. Linné. — Väggarne pryddes dessutom af porträtt, som målades af ett stort antal under denna tid verksamma inhemska porträttmålare. Denna konstgren var en af de få verkligt lifskraftiga
170 kvarlevorna af den karolinska konstodlingen. *Porträtt*, **170**,
171 172 af Karl XII, kopia efter David v. Krafft; **171—172**, af Fredrik I och Ulrika Eleonora d. y., väfda i hautelisseteknik; **173**, af författarinnan Sofia Elisabeth Brenner (†
173 174 1730), af okänd konstnär; **174**, af en okänd prästman.

Rum 55. 1720—1750.

Den franska barockstilen undergick mot slutet af Ludvig XIV:s lefnad åtskilliga förändringar; formerna blefvo mindre pompösa, mindre anspråksfulla och på samma gång elegantare. Efter en af de ledande ornamentskonstnärerna i Frankrike har riktningen kallats »style Bérain». Ur denna utvecklade sig den konststil, som i Frankrike fått namn af »style de la Régence», regentskapets (1715—23) stil, hvilken i sin ordning gaf upphof åt rokokostilen. Dessa förändringar och skiftningar återspeglas äfven i Sverige, och det är väsentligen de två förstnämnda riktningarna, som sätta sin prägel på den svenska högre-ståndskulturen under det tidehvarf, hvarom här är fråga. Därjämte gör sig särskildt i västra Sverige gällande ett starkt engelskt och holländskt inflytande, märkbart äfven i andra delar af landet. — »Den stora ofreden» under århundradets båda första årtionden hade ansträngt landets krafter till det yttersta, men förvånande snart synes ett visst välstånd hafva återvänt. Ansträngningar gjordes för uppammande af en

svensk industri och flera företag af stor framtida betydelse grundades under detta tidehvarf.

Skåp, **175**, af fur, faneradt i alrot, svartbetsad björk m. m., beslag af förgylld mässing, i listverket mellan den öfre och den nedre afdelningen en utdragsskifva med ställbar pulpetklaff; **176**, af fur, faneradt i alrot m. m., beslag försilfrade, af karaktäristisk form, i det inre hyllor; **177**, af fur, hörnskåp, med målningar, landskap och träd, liknande lackering, beslag af mässing af samma grundform som de föregående. — Den föregående tidens stränga arkitektoniska former börja inom möbelkonsten ersättas af lättare, elegantare dylika. Skåp af samma typ som nr 93 tillverkades dock fortfarande. Inflytandet från den kinesiska konsten gjorde sig allt starkare gällande; lackeringsimitationen på skåp nr 177 är exempel härfpå. Redan **1731** började det svenska ostindiska kompaniet sin verksamhet, hvarigenom stora mängder af kinesiska konstslöjdalster infördes till Sverige.

Stol, **178**, af valnöt, sign. E. T.; **179**, af valnöt, betsad sign. R. H., har haft rottingsits; **180—181**, af björk, alla från västra Sverige, där det holländsk-engelska inflytandet var starkast; **182**, af ask; **183**, länstol af björk. Karaktäristiska äro de svängda frambenen, ryggens smala ståndare och det långa, fasonerade midtstycket.

Speglarna erinra starkt om den föregående tiden. *Spegel*, **184**, med ram af spegelglas och förgyllda blyornament, sannolikt tillverkad å Burchard Prechts och hans söners verkstad; **185**, med en byst, framställande Karl XII, å krönet. — Belysningsföremålen voro af samma slag som under föregående tidehvarf, ljuskronor, lampetter och ljusstakar af olika slag; i deras dekoration och former börja dock efter hand de osymmetriska rokokoformerna att göra sig gällande. *Ljusstakar*, **186**, af 1600-talets karaktär; **187**, af en form som med ringa förändring upptogs af rokokon. *Lampetter*, **188**, af mässing med drifna ornament; **189**, af fajans, Rörstrand, 1748—49.

175

176

177

178 179

180 181

182 183

184

185

186

187

188

189

- 190 *Bord*, **190**, serveringsbord med skifva af fajans, Rörstrand 1742, illa skadad. — *Skifva till serveringsbord*,
 191 **191**, af fajans, Rörstrand 1749. Angående Rörstrand se nedan.
 192 *Kannor*, **192**, af fajans, holländska, s. k. Delftfajanser. Den holländska fajanstillverkningen började redan under 1600-talets förra del. Holländarna förmedlade införseln till Europa af kinesiska varor, bl. a. porslin, men började sedan själfva söka imitera detta. Äkta porslin kunde de dock icke åstadkomma, men mönstren efterbildades efter de kinesiska. I den lilla staden Delft funnos vid 1700-talets början ett 30-tal fajansfabriker. Ända till dess man i början af 1700-talet i Europa upptäckte hemligheten med tillverkning af äkta porslin voro Delftfajanserna så godt som de enda finare keramiska föremål, som funnos i norra Europa, och ännu långt in på 1700-talet voro de i allmänt bruk.
 193—203 *Servis- och prydnadsföremål*, **193—203**, af fajans från Rörstrand, 1730—40-talen. Fajansfabriken vid Rörstrand vid Stockholm anlades 1726 för att inom landet kunna tillverka föremål lika goda som »de delftiska», och de äldsta tillverkningarna anslöto sig såväl i form som färg nära till delftfabrikaten med deras kinesiserande mönster i blått och hvitt; därjämte förekommo äfven mönster, erinrande om franska förebilder. Under den äldsta tiden signerades föremålen med namnet »Stockholm», från början af 1740-talet äfven med årtal stundom också med tillverkarens eller fabriksdirektörens namn eller initialer samt priset.
 194 195 *Presenterbricka*, **194**, 1730-talet; *tedosa*, **195**, 1730-talet. —
 196 197 *Vas*, **196**, med polykrom dekoration, 1745. — *Fat*, **197**,
 198—200 dat. 1744. — *Soppskål*, **198**, 1745; **199**, 1745. *Skål*, **200**,
 201 med monogram, 1745. — *Tallrik*, **201**, med ätten Wachtmeisters vapen och bordyr af fransk karaktär. — *Tvålfoder*, **202**, 1749. — *Tobaksburk*, **203**, dat. 1747. Rörande de öfriga här ej särskildt nämnda föremålen se etiketterna.
 204 *Fickur*, **204**, sex stycken, engelska. I Stockholm hade år 1695 inrättats ett urmakarämbete, hvars medlemmar till-

- verkade fickur af samma typ som dessa. *Bordsur*, **205**,
 s. k. polskt resur, sign. Casparus Zurbon, Stockholm. —
Etuier, **206**, af etsadt stål, daterade 1725—1744. *Etuier*,
207, af prässadt läder med knif, gaffel och sked. *Mat-skedar*, **208**, af silfver; »*begravnings-skedar*», **209**, af silfver,
 bortskänktes vid begravingar; inskrifterna innehålla den
 dödes namn samt födelse- och dödsdag.
Bägare af silfver, **210**, med infattade Karl XII:s nöd-
 mynt; **211**, med punsade bladornament af 1600-talets ka-
 raktär; **212**, rak, konisk form, karaktäristisk för 1700-talets
 början. *Sockerbössa*, **213**, af silfver, tillverkad i Jönköping.
Dryckeskannor, **214**, af silfver, svenska. *Konfektskål*, **215**,
 med en ryttare i dräkt från 1700-talets förra del; liknande
 skålar förekommo äfven utförda i silfver, denna möjligen en
 modell. *Ljusstakar*, **216**, af silfver (jfr nr 187) tillverkade
 af guldsmeden S. Novosadi i Karlskrona.
Bordduk, **217**, af ylle, väfd i flamskteknik, småländskt
 arbete från 1730-talet. *Sängomhängen*, **218**, broderi med
 yllegarn på linne; mönstret karaktäristiskt för öfvergången
 mellan barock och rokoko.
 Äfven för detta tidehvarf äro vi för kändedom om
 dräkten hufvudsakligen hänvisade till bevarade porträtt. —
 Lifruskammaren äger blott en uniform och en rock med
 väst, som burits af konung Fredrik I. — Peruker buros fort-
 farande, men deras storlek minskades efterhand. Rocken var
 lång, räckte till knäna och hade mycket vida, bakåt i sidorna
 veckade skört samt uppslag på ärmarna, men saknade
 krage; under rocken bars en lång med ärmars försedd väst
 samt på benen knäbyxor och strumpor, på fötterna låga
 skor. Kring halsen bars en halsduk, ofta med spetskräs
 och till dräkten hörde äfven värja och promenadkäpp.
 — Kvinnodräkten fick sin karaktär af det djupt urringade,
 tätt åtsittande klädningslifvet, som bars öfver korsett.
 Kjortlarna blefvo så småningom allt vidare.
Porträtt, **219**, af landshöfdingen Gustaf Fredric Roth-
 lieb, f. 1686 † 1758, måladt på 1740-talet af Georg Engel-

- 220 hardt Schröder; 220, af öfverstelöjtnanten Daniel Olofsson
 221 Lagerborg, f. 1686 † 1751, och 221, af hans hustru Sofia
 Elisabeth v. Rohr, f. 1701 † 1764, målade på 1730-talet af
 okänd konstnär; mannens svärdsorden ditmålade efter 1748
 222 då han utnämndes till riddare af orden; 222, af Helena
 Retzia, f. 1714, måladt i Norrköping 1743 af Johan Stål-
 223 bom; 223, af okänd.

De i museets ägo befintliga dräktdelar från denna tid
 224 tillhöra kvinno- och barndräkter. — *Dopmössor*, 224, af
 sidan med broderier, för gossebarn, sydda af ett antal kil-
 225 formiga stycken; 225, för flickor, hättor af ett midtstycke
 226 och två sidostycken. — *Kofta*, 226, af spetsar, s. k. points
 plats de Venise; Venedig var alltsedan renässanstiden en
 227 hufvudort för spetstillverkningen. — *Bröstlappar*, 227, tre
 228 stycken. — *Kjortlar*, 228, tre stycken, med rika broderier.

Rum. 56. *Glas, 1600—1700-talen. Fajans och porslin,
 1700-talet.*

Med undantag af en mindre del af glasföremålen an-
 sluta sig de här utställda servis- och prydnadsföremålen af
 glas, fajans och porslin till utställningarna i de följande
 rummen 57—61, rokokotidshvarvet.

Det intresse för upphjälpande af Sveriges handel och
 industri, som kom till synes redan under 1600-talet, blef
 under 1700-talet synnerligen lifligt. De maktägande sökte
 på alla sätt underlätta uppkomsten af en svensk industri,
 och af de många företag som igångsattes blefvo flera af
 stor betydelse.

Redan år 1641 hade ett glasbruk anlagts i Stockholm
 af en viss Melchior Jung, som dog 1678. Af större bety-
 delse blef det glasbruk som anlades år 1676 vid St. Clara
 men år 1686 flyttades till Kungsholmen, där det låg på
 den tomt, då en från Kungsholmslandet skild holme, som
 nu tillhör Karolinska institutet. »Kungsholms nya glas-
 bruk», i hvilket Karl XI en tid var intressent, ägde be-

stånd under hela 1700-talet och nedlades först år 1815. —
 Under en kort tid omkring 1690 fanns ett tredje glasbruk
 i Stockholm, beläget i Katarina församling, där Glasbruks-
 gatorna erinra om dess läge. — Vid dessa glasbruk till-
 verkades föremål såväl efter venezianska som efter böhmiska
 mönster. — Det förnämsta under 1700-talet grundade glas-
 bruket var Kosta i Småland, grundadt år 1741 af lands-
 höfdingarna A. Koskull och G. B. Staël von Holstein och
 uppkalladt efter de två första stafvelserna i deras namn
 (= Ko-Sta).

De inhemska glasbruken kunde dock icke fylla be-
 hovvet af glasvaror, utan stora mängder importerades från
 utlandet. De böhmiska metoderna med dekorationens an-
 bringande genom slipning och etsning å glas af tjockt
 gods utträngde efter hand de venezianska. Verkan af den
 slipade orneringen förhöjdes ofta genom förgyllning. I
 dekorationen ingå ofta vapensköldar och monogram.

Flaska, 229, med Carl XII:s namnchiffer; 230, med 229 230
 drottning Ulrika Eleonoras namnchiffer. Förekomsten af
 de kungliga namnchiffren behöfva icke med nödvändighet
 betyda att föremålet tillhört ifrågavarande person, endast
 att det tillverkats under dennes lifstid. — *Flaska*, 231, 231
 daterad 1733. — *Bägare*, 232, med Carl XII:s namn- 232
 chiffer, troféer samt inskrifter på latin och svenska; 233, 233
 med Carl XII:s namnchiffer och å andra sidan riksvapnets
 tre kronor; 234, med Fredrik I:s och Ulrika Eleonoras 234
 namnchiffer; 235, med grefliga ätten Pipers vapen; 236, 235 236
 med ätterna Drakes och v. Scheidings vapen samt initi-
 alerna H. L. D. — M. C. S. (kapten Hans Leonard Drake,
 † 1722, och hans fru Magdalena Christina v. Scheiding,
 gifta 1690).

Pokal, 237, med Carl XII:s namnchiffer å skaftet, 237
 svensk tillverkning af veneziansk karaktär; 238, med Carl 238
 XII:s namnchiffer; 239, med Ulrika Eleonoras namnchiffer; 239
 240, med Fredrik I:s namnchiffer; 241, med monogram 240 141
 E. B. och inskrift: »Lycka och välgång»; 242, med svenska 242

- riksvapnet, foten sönderslagen och ersatt med en fot af silfver med infällda Carl XII:s nödmynt (jfr rum 55: n:o 210); **243**, med svenska riksvapnet; **244**, med inskrift: »God Bless Ulrica Eleonore»; **245**, med Fredrik I:s namnchiffer; **246**, med Adolf Fredriks namnchiffer. — Ett i enskild ägo i Stockholm befintligt glas af samma form som n:o 244 är signeradt »Kungshols Glas Bruk».
- 247** Af svensk tillverkning äro sannolikt äfven *skålar*, **247**, stundom med etsad dekoration och ett litet kronliknande handtag å locket. *Skål*, **248**, med monogram inom lager- och palmblad. »*Remmare*», **249**, med lock; **250**, med inskrift: »Wärdinnans skål». *Bordställ*, **251**. *Kandelaber*, **252**; de båda sistnämnda föremålen med kronliknande prydnader liknande skålarna, n:o 247.
- 253** *Pokal*, **253**, med Adolf Fredriks monogram (A. F. R. = Adolphus Fridericus Rex); *bägare*, **254**, med Adolf Fredriks namnchiffer. *Pokal*, **255**, med Lovisa Ulrikas namnchiffer, skaftet lagadt; **256**, med inskrift: »Den 3:e Martii år 1753»; **257—258**, med Adolf Fredriks namnchiffer; **259**, med adliga ätten Hederskiölds vapen; **260—261**, med inskrift: »Abraham Angerman» och »Brita Lisa Angerman»; **262**, dat. 1761. — *Bägare*, **263**, med friherrliga ätten Leijonhjelm's vapen och ett monogram D. H. L. (majoren David Henrik Leijonhjelm f. 1724, † 1775). — *Supglas*, **264**, med inskrift: »Sup och slå i mir»; **265**, med inskrift: »Sup mitt hjärta».

Fajansfabriken vid Rörstrand, grundlagd redan år 1726 (jfr rum 55), nådde under rokokotidehvarvet en hög utveckling. Företaget bragtes ekonomiskt på säkrare fötter (1753), skickliga ledare skötte tillverkningen och framstående mönsterritare och målare anlidades. Tillverkningarna, som utgjordes af servisföremål af alla slag samt prydnadssaker, vaser o. dyl. dekorerades dels med målning, dels med relief och målning; utom blått och hvitt kommo nu, alltifrån slutet af 1740-talet, äfven andra färger till användning, gult, violett, grönt m. m. De holländsk-kinesiska mönstren

efterträdde efter hand af mönster af mera utpräglad rokokokarakter. Alla fabriken's alster signerades noggrant: under tiden före 1758 med namnet »Stockholm», dag och årtal samt målarens initialer och priset. Efter år 1758 utbyttes »Stockholm» mot »Rörstrand», för att bestämdt skilja fabrikaten från Marieberg's fabriken's alster. — Fajansfabriken vid Marieberg, den andra stora svenska fajansfabriken under detta tidehvarf, anlades nämligen år 1758 och blef under ett par årtionden — den stängdes redan 1788 — en ifrig medtäflare till Rörstrand. Marieberg tillverkade föremål af samma slag som Rörstrand och därjämte äfven äkta porslin, det senare dock i mycket liten skala. Äfven denna fabriks alster signerades noga: bokstäfverna MB (= Marieberg), tre kronor, fabriksdirektörens namn: E (= Ehrenreich, 1758—66) eller B (= Berthevin, 1766—69) och stundom äfven datum och årtal.

Fat, **266**, kinesiserande mönster, Rörstrand 1756; **266**
soppskål, **267**, med ätten Svedenstjernas vapen, Rörstrand **267**
 1753; *lock*, **268**, till soppskål, med ätten Göthenstjernas **268**
 vapen. — *Bålar*, **269**, och *fat*, **270**, med eleganta rokokobordyrer och inskrift: »Lycklig fart för Sveriges flaggor, Ständig gång för svenska vaggor»; Rörstrand 1751. — *Servis*, **271**, hvartill mönstret ritats af Jean Eric Rehn **271**
 († 1793) en under rokokotidehvarvet mycket anlitad arkitekt och ornamentskonstnär; *fat*, **272**, med samma mönster **272**
 som n:o 271 samt å brädden friherrliga ätten Stures vapen, Rörstrand 1765; **273**, tillverkadt vid fabriken i Stralsund **273**
 år 1769. I Stralsund, som under hela 1700-talet lydde under svenska kronan, hade år 1757 anlagts en fajansfabrik, som under slutet af 1760-talet leddes af Marieberg's fabriken's förste direktör, Ehrenreich, och hvars tillverkningar ofta starkt erinra om Stockholmsfabrikernas. *Soppskål*, **274**, oglaserad, Rörstrand, 1750-talet; *tallrik*, **275**, och **274** **275**
fat, **276**, med Nordstjärnan, ett af rokokon i Sverige ofta **276**
 användt ornamentsmotiv; *tallrik*, **277**, med ätten Stackel- **277**

- 278 bergs vapen, Rörstrand, 1759; 278, med ätten Lagerfelts vapen, Rörstrand, 1759.
- 279 280 *Bordskifva*, 279, Rörstrand, 1750; 280, Rörstrand, 1756;
- 281 *urna*, 281, Rörstrand, 1750.
- 282 *Soppskål*, 282, med ätterna Svedenstjernas och v. Schwerins vapen (kapten Nils August Svedenstjerna † 1784, och Hedvig v. Schwerin, † 1803, gifta 1755), Rörstrand 1765; 283, Stralsund, 1769, jfr n:o 273. — *Punschbål*, 284, Rörstrand, 1760-talet; *soppskål*, 285, Rörstrand, 1759, prakt-pjes. Konkurrenten mellan de båda Stockholmsfabrikerna, Rörstrand och Marieberg, gjorde att 1760-talet blef en verklig glansperiod för den svenska keramiska industrien.
- 286 — *Fat*, 286, med adliga ätten Kirsteins vapen. *Bordskifva*, 287, med adligt vapen; 288, Marieberg, 1760-talet.
- 289 *Soppskål*, 289, och diverse andra föremål, omålade, 290 Marieberg, 1760-talet. *Potpourrikrukor*, 290, Marieberg, 1760-talet; 291, Rörstrand, 1767, 292, Stralsund, 1769; potpourrikrukorna användes till parfymberedning af torkade rosenblad o. dyl. samt till prydnadsföremål i rummen; 293 förekommo ofta parvis, — *Soppskål*, 293, och diverse 294 andra föremål med tryckt dekoration; *vas*, 294, dekorerad i 1740-talets stil, Rörstrand, 1765. — I öfrigt hänvisas till de i monterarna utlagda etiketterna å hvilka föremålens tillverkningsort och datering finnas angifna.
- En synnerligen viktig roll spelade under hela 1700-talet de många olika slags föremål, som importerades till Sverige från Kina (»Ostindien») genom det svenska ostindiska kompaniet. Detta fick sin första oktroj 1731 och oktrojen förnyades fyra gånger, nämligen 1746, 1766, 1786 och 1806. Ostindiska kompaniet utsände från Göteborg fartyg, som återvände dit lastade med alla slags kinesiska varor, porslin, siden, lackerade arbeten, thé m. m., hvilka afyttrades å auktioner i Göteborg. De kinesiska konstslöjdföremålen, bland hvilka porslinet var talrikast, spredos i de svenska hemmen och tjänade äfven som mönster för inhemsk tillverkning. Hela den europeiska rokokon hyste

ett lifligt intresse för och rönt en stark påverkan af det kinesiska konsthandtverket. Under intryck häraf tillverkades i Kina (och Japan) föremål afsedda för export på Europa och dekorerade i europeisk stil; dylika föremål, t. ex. porslinsserveriser med monogram eller vapen, beställdes äfven genom ostindiska kompaniets handelsexpeditioner.

Det kinesiska (»ostindiska») porslinet var dels *blått* och *hvitt*, 295, dels dekoreradt i *rika färger*, 296; stundom är målningen anbragt med sådana färger att den framträder som *låg relief*, 297. *Tallrikar*, 298, med dekor. i europeisk stil; *thédosa*, 299, med figurer i europeisk dräkt. — *Bål*, 300, och fat med dekoration i rokokostil med monogram; *koppar*, 301, med svenska inskrifter. *Servis*, 302, från 1800-talets början; *bål*, 303, från 1800-talet.

En särskild grupp bland det till Sverige importerade kinesiska porslinet, utgöra de med svenska namn, monogram eller vapensköldar dekorerade, på beställning utförda servisföremålen; *kaffeservis*, 304, med ätten Gyllenborgs vapen; *kruka*, 305, med ätten Skyttes vapen; *fat*, 306, med ätten Göthenstjernas vapen (jfr n:o 268); *kopp och fat*, 307, ur servis tillverkad 1776 till minne af Gustaf III:s statshvälfning 1772; 308, ur den s. k. Gripsholmsservisen; 309, med ätterna Stjernefelts och Kurcks vapen (majoren Karl Kristian Stjernefelt, † 1820, och Hedvig Margareta Kurck, † 1823, gifta 1777); 310, med ätten Drakes af Hagelsrum vapen; *tallrik*, 311, med ätterna Wagenfelts och Lagermarks vapen (amiralen Henric Wagenfelt, † 1748, och Johanna Lagermarck, † 1748, gifta 1720); 312, med ätten Bromans vapen; 313, med ätten Ehrenpreuss' vapen.

Rum 57. Rokotiden, 1750—1770.

De förändringar som smaken efterhand undergick i Frankrike återspeglas alltifrån 1600-talet i vårt land. Ur den pompösa Ludvig XIV:s-stilen utvecklade sig under

förra delen af 1700-talet den nyckfulla och eleganta rokokon, i Frankrike kallad Ludvig XV:s stil. Denna stilriktning vann så småningom insteg i Sverige. En synnerligen viktig roll spelade härvidlag fullbordandet af Stockholms kungliga slott, hvarå arbetena efter en 20-årig hvil återupptogos 1727. Sedan det yttre afslutats i enlighet med de Tessinska ritningarna, återstodo inredningsarbetena, för hvilkas utförande en koloni af franska konstnärer och konsthandverkare inkallades, hvarjämte en mängd modeller till alla slags föremål, som behöfdes för slottsrummen, inköptes från Paris. Vid slottsbygget inrättades en läroanstalt, det första upphofvet till Konstakademien; de franska modellerna utlämnades för kopjering till hufvudstadens konsthandverkare och på detta sätt spreds kännedomen om den nya stilriktningen i allt vidare kretsar. Slottet blef, ehuru icke fullständigt inredt, färdigt att tagas i besittning af konungafamiljen år 1754, och i stort sedt var det först omkring midten af århundradet som rokokostilen blef mera allmänt härskande i Sverige.

I olikhet mot renässansen och barocken framträdde rokokon icke som egentlig byggnadsstil, utan gjorde sig hufvudsakligen gällande på dekorationens, rumsinredningens, möbelarkitekturens och i allmänhet på konstslöjdens områden. Stilen karakteriseras genom sin förkärlek för orgelbundenhet och osymmetri, för svängda och böjda linjer, kurvor, ellipser, S-former. I dess ornamentala förråd spelar musslan en viktig roll; därjämte förekomma vingliknande bildningar, bladverk stilsieradt eller rent naturalistiskt, med guirlander, buketter och blomsterkorgar samt troféer, figurer m. m. Ett viktigt moment är förkärleken för kinesiska motiv, hållen vid lif genom den stora importen af alla slags kinesiska varor. I Sverige uppträdde jämte de internationella rokokoformerna åtskilliga nationella motiv, riksvapnets tre kronor, den femuddiga nordstjärnan m. m. — Det stora intresse för handel och näringar, som var utmärkande för frihetstiden, kom äfven det svenska handverket

och konsthandtverket till godo, och rokokotidehvarvet kan betecknas som en glansperiod i detta afseende.

Tidehvarvets högre-ståndskultur får sin prägel icke endast af lifvet på de kungliga och högadliga slotten, utan de små herrgårdarna och prästgårdarna på landet liksom de borgerliga hemmen i städerna spela nu en viktig och i visst afseende själfständig roll, nämligen som bärare af det specifikt svenska. — Föremål från rokokotiden äro i museet utställda i fem rum, 57—61, hvartill ansluta sig de i rum 56 utställda föremålen, till större delen härstammande från rokokotidehvarvet.

Angående rummens fasta inredning se rum 58—60; *dörröfverstycke*, 350, från huset n:o 22 Stora Nygatan i Stockholm. 350

Bland förvaringsmöblerna var *byrån* nu den vanligast förekommande, hvilket den ju är än i dag. Liksom kistorna under 1500-talet var byrån icke endast nyttighetsmöbel utan äfven prydnadssak och erhöi som sådan ofta en elegant och dyrbar utstyrsel. Mest karakteristisk är den bukiga formen med tre lådor, men därjämte förekommo äfven byrårar med två lådor och något högre ben samt byrårar med snedklaff och sekretäarinredning. Framsidan och gafflarna pryddes med rika inläggningar i fanér af olika träslag, oftast jakaranda och rosenträ, samt med de synnerligen karakteristiska, osymmetriska beslagen af gjuten, ciserad och förgylld brons, hvilka dels importerades från Frankrike, dels tillverkades i Sverige. Byråns öfre sida täcktes oftast af en marmorskifva, vanligen grågrön svensk marmor från Kolmården, stundom var den af trä, inlagd och fanerad liksom möblen i öfrigt.

Byrå, 351, fanerad och inlagd med jakaranda och rosenträ, blindträ af fur, beslag af förgylld brons, signerad å baksidan med brännstämpel: C. L. N., angifvande Carl Ludvig Neijbert (Neijber), som var mästare i Stockholms snickareämbete 1756—1798; 352, fanerad och inlagd med jakaranda och rosenträ, beslag af brons, lådornas handtag 352

ofullständiga, signerad med stämpel I. H. REIMERS samt Stockholms snickarämbetes stämpel. Johan Henrik Reimers var mästare i Stockholmsämbetet 1754—1773; den här förekommande ämbetsstämpeln påbjöds 1768. *Byrå med klaff*, **353**, fanerad och inlagd med jakaranda och rosenträ, beslagen af samma karaktär som å byrån n:o 352, signerad med stämpel N. K., angifvande en i Stockholm verksam snickare vid namn Nils Köhler. — *Sekretär*, **354**, fanerad och inlagd som föregående och signerad af Nils Köhler; sekretären är att anse som en direkt afkomling af de tidigare periodernas kabinettskåp.

Skåpen undanträngdes som förvaringsmöbler nu alltmera af byråarna; *skåp*, **355**, af ek och furu med fanerade inläggningar af jakaranda, rosenträ m. m., kapital och krön af skulpterad och förgylld furu, bronsbeslag; i en af lådorna Stockholms snickarämbetes stämpel, som antyder att skåpet är tillverkad efter 1768. — Som mästerstycke brukade vid denna tid inom Stockholms snickarämbete ofta utföras ett skåp »med tre columner»; möjligen är detta skåp ett dylikt mästerstycke. Inom andra snickarämbeten utfördes stundom som mästerstycken skåp af en med 1600-tals-skåpen nära öfverensstämmande karaktär.

De sittmöbler, soffor, länstolar, stolar och taburetter, som användes i förnämligare rum hos de högsta samhällsklasserna, voro liksom under den karolinska tiden utförda i skulpterad, ofta förgylld trä. Dessa efter franska modeller utförda eller från Frankrike importerade möbler sakna kryss; sits och rygg utgöras vanligen af lösa dynor, den senare fasthållen af regler på ramens baksida; soffornas och länstolarnas armstöd voro vanligen stöppade på midten, och klädseln var af siden eller annat dyrbart tyg. *Länstol*, **356**, rödbok, förgylld, å ryggkrönet svenska riksvapnets tre kronor, å sargen polstjärnan; **357**, rödbok, förgylld, ryggen med bevarad originalklädsel af blommigt siden; **358**, af valnöt, franskt arbete, signerad med stämpel: FRC. REVZE.

För spegelramarnas form låg den under föregående tid brukliga — rektangel med rösteliknande krön — till grund, men den ombildades nu i rokokons anda i osymmetriska former; ramarnas ornering var dels skulpterad i trä, dels utförd i pastellage, vanligen förgylld. *Speglar*, ett par, **359**, ramar af spegelglas och förgylldt och försilfradt trä (furu) med i pastellage utförda ornament och blommor; signerade med stämpel S. B., sannolikt Samuel Bomanson, spegelmakare i Stockholm, 1760-talet. — Liksom lampetter, gueridoner o. dyl. förekommo äfven speglar parvis. *Spegel*, **360**, ram med rikt skulpterad krön af furu; **361**, ram af skulpterad och förgylld furu med infällda små spegelglas, å baksidan Stockholms Hallstämpel 1761. — Hallstämpeln angifver att spegeln blifvit besiktigad och godkänd af Stockholms Hallrätt.

Vägguren, som jämte speglarna och porträtten utgjorde de förnämsta väggprydnaderna, förekommo hufvudsakligen i två typer, konsolur och kartell, de senare ofta af brons och importerade från Frankrike, men äfven utförda här hemma, ej sällan i skulpterad och förgylld trä — jfr väggur i rum 59. *Konsolur*, **362**, med foder af trä, lackerad i sköldpaddsfärg med bronsbeslag, signeradt Nils Berg, Stockholm. — **363**, af jakaranda med bronsbeslag, signeradt Petter Ernst, Stockholm (konsol saknas). *Klockställ*, **364**, af björk, förgylldt.

Utmärkande för rokokotiden var användningen af en mängd småföremål af olika slag som prydnader i rummen, vaser, potpourrikrukor, statyetter, ofta placerade på konsoler af skulpterad och förgylld trä. *Statyetter*, **365**, af fajans, Marieberg; **366**, af porslin, Marieberg. Dylika statyetter, större och mindre, enstaka figurer och grupper, tillverkades vid alla de porslinsfabriker som alltifrån 1700-talets början uppstodo i Europa och af hvilka den sachsiska fabriken i Meissen var den äldsta. *Askar*, **367**, fajans, Marieberg, 1760-talet. — »Resur», **368**, af brons i etui klädt med röd marokäng, uret sign. »Petter Ernst, Stock-

holm.» Petter Ernst, urmakare i Stockholm, † 1784. —

369 *Ljusstakar*, 369, ett par, af silfver, utförda af guldsmeden
370 Johan Steinfors i Stockholm år 1754; 370, af fajans, Rör-
371—373 strand 1767. *Ljussaxar*, 371; *elddon*, 372; 373, med flint-
läs af konstruktion liknande bösblåsen, praktarbete af stål
med ornament mot guldpunsad botten, sign. »Nussbaum.
Drottningholm». I. Nussbaum, f. 1730, † 1802, var en af
tidehvarfvets mest framstående vapensmeder.

Till den personliga utstyrseln hörde under rokokotidehvarvet inom de högre samhällsklasserna en mängd småföremål af olika slag såsom fickur, snusdosor, svampdosor, necessärer m. m. *Fickur*, 374, af guld af urmakaren J. Hovenskjöld i Stockholm, boetten daterad 1766;
375 376 375, med silfverboett, af Erik Sundberg, Stockholm; 376,
377 378 af N. Vogell i Göteborg; 377, engelska; 378, i boetter af
379 380 förgylld koppar. *Svampdosor*, 379, af silfver; 380, af brons;
381 381, af tenn; innehöllo en i parfym doppad svamp och buros i fickan. Snusdosor voro från tiden kring 1700-talets
382 midt ett nästan oundgängligt tillbehör till den manliga utstyrseln; *snusdosor*, 382, af silfver, ofta fint arbetade med
383 figurscener och rika ornament; 383, af förgylld koppar;
384—386 384, emaljerade; 385, af pärlemor; 386, af sköldpadd och
387 388 silfver; 387, af elfenben. — *Necessärerna*, 388, af olika material, innehöllo allehanda små verktyg och toalettutensilier; 389, med innehållet utlagdt.

Från och med detta tidehvarf gifva museets samlingar en föreställning om dräktskicket och dess förändringar. Den *manliga dräkten* bibehöll under rokokotiden i mångt och mycket den närmast föregående tidens karaktär: lång
390 *lifrock*, 390, med vida veckade skört, utan krage, med stora ärmuppslag och stora knappar; därunder en lång
391 *väst*, 391, ofta med rika broderier längs framsidan och med stora fickor. Kring halsen bars halsduk med spetskrås, synligt genom att de öfre knapparna i västen voro oknäpp-
392 ta. *Knäbyxorna*, 392, gjordes nu i olikhet mot under 1600-talet tämligen åtsittande; strumporna voro till den eleganta

dräkten hvita (silke) och på fötterna buros låga skor. Till dräkten hörde *värja*, 393, nu buren i ett under västen kring lifvet
393 spändt gehäng, vidare *käpp*, 394, samt handskar. På hufvudet bars pudrad peruk, som dock nu var mindre och
394 baktill sammanknuten i en piska med en svart sidenrosett; *hattarna*, 395, voro uppvikta på tre sidor. — *Dräkt*, 396,
395 396 bestående af rock, väst och knäbyxor af fasonerad sammet, buren af kommerserådet Jonas Alströmer († 1761).
Gossdräkt, 397. *Damdräkt*, 398, af gult siden; angående 397 398
kvinnodräktens allmänna karaktär se rum 61.

Ett viktigt tillbehör till den kvinnliga festdräkten utgjorde solfjädern. Hopfallbara solfjädrar efter kinesiskt mönster började redan under 1600-talet i Europa undantränga de tidigare använda, med fast sittande fjädrar. Den förnämsta solfjäderstillverkningen ägde rum i Frankrike, men äfven i Sverige funnos under 1700-talet solfjädersmålare. *Solfjäder*, 399, dat. 1755; 400, dat. 1765; 401, med
399—401 ställning af elfenben; 402, med ställning af sköldpadd; 403,
402 403 med ställning af pärlemor.

Porträttkonsten florerade under hela detta tidehvarf, utöfvad af en mängd konstnärer af olika rang. Porträtten utgjorde i sina ofta praktfullt snidade och förgyllda ramar rummets förnämsta väggprydnader. *Porträtt*, 404, af konung Adolf Fredrik († 1771); 405, af okänd; 406, af presidenten Erland Broman († 1757) båda med stor peruk; 407, af okänd, med pudrad peruk med nackrosett; 408, af
407 408 okänd dam, måladt af Olof Arenius († 1766); 409, af syst-rarna Hedvig Charlotte, f. 1731, och Anna Margareta,
409 f. 1741, † 1812, Silfversparre, måladt 1754 af Joh. Joachim Streng.

Rum 58. Stockholm, 1750-talet.

Väggbeklädnaderna i detta rum härstamma från huset n:o 8 B Karduanmakaregatan i Stockholm, där de varit uppsatta i ett i husets sydöstra hörn å nedra botten beläget rum. Det ursprungliga rummets egenskap af hörn-

rum, med fönster å två närliggande väggar samt den omständigheten att det var ej obetydligt större än museirummet har nödvändiggjort ändringar i väggarnas anordning, hvarjämte det hela ommålats i de under tjocka lager af färg påträffade ursprungliga färgerna. — Egendomen n:o 8 Karduansmakaregatan köptes år 1753 af vice presidenten Gustaf Samuel Ruuth († 1766), som var gift med en syster till den framstående arkitekten, öfverintendenten Karl Fredrik Adelcrantz († 1796) och det är sannolikt att denne varit sin sväger behjälplig med inredningen af huset ifråga, i synnerhet som han själf bebodde en våning i detsamma. — Rummet ger en föreställning om de högsta samhällsklassernas bostadsförhållanden under rokokon, och inredningens allmänna karaktär erinrar starkt om rumsinredningarna på Stockholms slott.

Väggarna äro helt inklädda med trä; ofvan panelens
 410 mittelbandslist äro ytorna indelade med smala *pilasterliknande fyllningar*, 410, med rika ornament, utförda dels i trä dels i pastellage och målade i ljusblått, omväxlande med större mellanfält. Denna anordning är att betrakta som en direkt utveckling af 1600-talets strängt arkitektoniska väggindelning; på samma sätt ombildades i ytterarkitekturen pilastrarna till lisener eller murband utan kapitäl. Ofvanför de väggfasta speglarna och öfver dörrarna
 411 äro anbragta *öfverstycken*, 411, med målade tafvor inom rikt skulpterade ramar; äfven öfverstyckenas målningar hafva varit öfvermålade och öfverklistrade med tapeter, som aflägsnats. I praktrum kunde väggfalten, vanligen betydligt större än i detta rum, vara beklädda med väfda tapeter, vanligen franska, som nu icke fingo hänga fritt på väggen, utan voro inspända som fyllningar mellan pilastrar eller annat ramverk. På samma sätt användes äfven siden med rika, blommiga mönster. Angående andra slag af väggbeklädnader se rum 59—60.

Takets dekorationer äro afgjutna efter originalen i samma rum från hvilket väggarna härstamma. — I takens

anordning och dekoration medförde rokokon stora förändringar; barockens tunga stuckornamentik och kraftiga färger ersattes af en lätt, elegant dekoration, ofta som här bestående endast af hörnornament, målade eller förgyllda. — Dörrarna, nu åtminstone i förnämligare rum vanligen dubbeldörrar, »deux-battants», omgäfvos af *foder*, 412, med karakteristiska profiler, i hvilka en svängd vulst erinrar om barocktidens rika profilering. Fönsteröppningarna omgäfvos af liknande foder, och fönstren voro genom midtpost och tvärträ indelade i två större bågar nedtill och två smärre upptill, alla med små, nästan kvadratiske rutor i två rader bredvid hvarandra. — Golfven belades i finare rum med parkett af ek eller furu. Parkettgolvet i detta rum, af ek, är en modern kopia efter ett golf i huset Karduansmakaregatan n:o 8.

Den ursprungliga kakelugnen fanns icke i behåll, hvarför här insatts en samtida *kakelugn*, 413, som tidigare varit uppsatt i ett numera rifvet hus vid Storkyrkobrinken; angående kakelugnar se rum 59—60. — I större och praktfullare rum utgjordes eldstaden oftast af en öppen spis med eldstadsöppningen omgifven af ett ej sällan i svensk grågrön marmor utfördt ramverk i rokokons svängda former samt den öfre delen täckt af en spegel.

Möblemanget i detta rum utgöres af en *praktmöbel*, 414, soffa, länstolar och taburetter af skulpterad och förgylld björk, utförd i Sverige efter franska mönster. Klädseln är af »tapisserie de Beauvais», med djurframställningar delvis efter teckningar af Oudry. Staden Beauvais i Frankrike var redan under medeltiden berömd för sin väfnadsindustri; under Ludvig XIV:s tid inrättades där en fabrik för väfda tapeter o. dyl. — Till möblen hör äfven en ej monterad *skärm*, 415, utställd i passagen till rum 59.

Byrå, 416, fanerad med jakaranda och rosenträ, signerad i öfversta lådan med bläck: »af Linning 176» (den sista siffran oläslig); Christian Linning blef mästare i Stockholm 1744, var älderman och dog 1779; 417, med beslag

till en del af samma typ som föregående, faner af jakaranda.

- 418 *Väggur*, 418, på konsol, foder af fur måladt och förgylldt, å dörren bronsbeslag, signeradt »Peter Malm, Stockholm», å verket »N:o 38». Peter Malm blef mästare i Stockholms urmakarämbete 1766 och dog 1796. — *Klockstall*, 419, af bok, skulpteradt och förgylldt.
- 420 *Ljuskrönan*, 420, af brons med slipade glaskläppar är af en typ som kom i bruk redan under barockperioden. För rummens belysning användes lampetter, ofta med spegelglas, samt *ljusarmar*, 421, af järn med blommor af porslin; 422, af brons, af med möbelbeslagen besläktad karaktär. — *Potpourrikruka*, 423, Marieberg 1765; *blomkrukor*, 424, Marieberg, 1760-talet. »*Resur*», 425, signeradt »Eric Nohrman Norrköping», å verket: »N:o 297».

Rum 59. Stockholm, 1760-talet.

Den fasta inredningen i detta rum härrör från två olika samtida hus i Stockholm; panelverket och hvad därtill hör från ett numera rivvet hus vid Skinnarviksgatan å Södermalm och tapeterna från huset n:o 68 Drottninggatan. Rummet ger en föreställning om anordningen och karaktären af en förmögen borgerlig familjs bostad under rokokotidehvarvet. Liknande rum förekommo dels talrikt i städerna, dels ock mångenstädes på landet, t. o. m. i sådana förnämliga hem som t. ex. i några af de uppländska bruksägarnas herregårdar. — Barocktidens tunga former och mörka dystra färger hafva här ersatts af lätt behagfullhet och ljusa, glada färgtoner. Det hvilat öfver dessa borgerliga rokokointeriörer en prägel af förfining och intimitet hemtrefnad, olik den stela prakt i slottens salonger. Under detta tidehvarf började det förut okända begreppet komfort att göra sig gällande såväl i möblernas som i bostadens allmänna anordning.

Kring väggarnas nedre del löper en sockelliknande panel med fyllningar och ramstycken. Väggytorna ofvan panelen äro beklädda med i olja på duk målade tapeter, 426, med ett luftigt ramverk af blommor, blad och fåglar i ljusa färger. Hvarje väggfält är omgifvet af en i samma färg som panelen målade träram, en förenklad kvarleva af den praktfulla pilasterindelningen. Stundom erhöilo dessa omramningar karaktären af pilastrar. — De färger, som under denna period användes för såväl rummens fasta dekoration som för möblerna, voro de ljusa mellanfärgerna, gulhvitt, blågrönt, gulgrönt, ljusrött o. s. v.; den rödgreddelina färgton, i hvilken panelverket i detta rum nymålats, påträffades under tjocka lager af senare öfvermålningar i hvitt.

Tapeter af samma art som dessa förekommo ofta, men därjämte äfven i andra motiv, landskap, herdescener, arkitektur och ruiner, chinoiserier, stundom omgifna äfven af ett måladt ramverk, som imiterade de rikt skulpterade och förgyllda tafvelramarna; jfr dörröfverstycken i rum 61. Liknande motiv kunde äfven förekomma målade direkt på den putsade murytan. Slutligen användes till väggbeklädnad äfven tyg, t. ex. blommigt siden i ljusa färger, insatt i ramar af samma art som användes kring de målade tapeterna. Mot slutet af detta tidehvarf började äfven papperstapeter efter kinesiskt mönster att komma i bruk.

Dörrarna äro omgifna af *foder*, 427, med karakteristiska profiler, och ofvan dörröppningen gå ramstyckena upp ända till taket, omgifvande ett litet fält som prydes af ett *dörröfverstycke*, 428, med målning, som vanligen var af en med de stora väggfälten öfverensstämmande karaktär. Stundom hade dörröfverstyckena en rikare inramning (jfr rum 57, 58 och 61). — Dörrarna voro i dylika borgerliga hem vanligen enkeldörrar med två stora fyllningar öfver hvarandra, profilerade som panelen. Fönsteröppningarna täcktes ofta, som här, af en låg båge. — Taken voro i

rum af denna art vanligen mycket enkla, hvitstrukna, med en stor hålkäl, begränsad såväl mot väggen som mot takytan af en rundstaf, som någon gång kunde vara förgylld. Midtfältet krympte samman till en liten cirkel, omgifvande ljuskronans krok; stundom saknades t. o. m. denna inramning.

- Den i mindre rum vanligaste eldstaden var en *kakelugn*, **429**, af fajans. Både Rörstrand och Marieberg tillverkade dylika kakelugnar i en mängd olika former, runda och plana, med eller utan hylla, s. k. skänk, eller nisch. Kakelmönstren, som utfördes dels i blått och hvitt, dels i flera färger, voro antingen rent ornamentala rokokomönster eller naturalistiska blomstermönster. Vanligen voro alla kaklen i en ugn lika dekorerade, men äfven som helhet (fasad) dekorerade kakelugnar förekommo — se rum 60. Kakelugnarna stodo ofta, liksom under föregående tid (jfr rum 54) på en låg fotställning af järn, mässing eller trä, men äfven som här på ett skift sockelkakel.
- 430** *Byrå*, **430**, fanerad i jakaranda, med skifva af svensk marmor, signerad i öfversta lådan med stämpel L. NORDIN; Lars Nordin blef mästare i Stockholms snickarämbete 1752,
- 431** † 1786. *Skrifbord*, **431**, faneradt med jakaranda och rosenträ, inredningen synnerligen elegant med faner af rosenträ i flera nyanser; signerad med stämpel å baksidan L. NORDIN — jfr n:o 430 —; möbeln uppgifves hafva till-
- 432** hört hertig Fredrik Adolf. *Ritbord*, **432**, faneradt med jakaranda och rosenträ, skifvan kan medelst järntenar höjas och sänkas; å undersidan stämplars, som visa att bordet tillhört möblemanget på Drottningholms slott under drottning Lovisa Ulrikas tid. *Spelbord*, **433**, signeradt å undersidan C. L. N. — Carl Ludvig Neijbert, jfr n:o 351. —
- 434 435** *Länstol*, **434**, af björk; *stol*, **435**, af björk, med Stockholms stolmakarämbetes pappersstämpel och sign. med brännstämpel: C. A. S.; **436—437**, af björk, fransk form. *Sy-*
- 438 439** *bord*, **438**, med skrin af björk. *Golfur*, **439**, foder af fur med målad dekoration. — *Väggur*, **440**, i foder af skulp-

terad och förgylld fur i rikaste rokokostil; förebilderna till dylika foder voro af franskt ursprung, utförda af gjuten, ciselerad och förgylld brons; verket och taflan signerade »Eric Lindgren, Stockholm». Hofurmakaren Eric Lindgren d. y. blef mästare i Stockholms urmakareämbete 1754, ägde en urfabrik och blef 1778 älderman, † 1786. — *Spegel*, **441**, i ram af skulpterad och förgylld furu.

441

Rum 60. Stockholm, 1760-talet.

Väggbeklädnader och paneler i detta rum hafva öfverförts till museet från huset n:o 83 vid Järntorget i Stockholm. Rummet torde hafva inredts för folk af ungefär samma samhällsställning och förmögenhetsförhållanden som rum 59, och det ger liksom detta en föreställning om en välbärgad Stockholmsborgares bostad under rokokotidshvarfvet. De båda rummens allmänna anordning är ganska likartad. — Paneler, ramverk, dörr- och fönsterfoder äro här nymålade i en gröngul färgton, anträffad under en yngre påmålning i hvitt, som aflägsnats. — *Väggfalten*, **442**, prydas af landskap målade på duk i olja, brunt i brunt, med staffagefigurer i rokokodräkter. Dörröfverstycken saknas; fönstrens anordning är väsentligen densamma som i rum 59. Fodren kring dörrar och fönster hafva dock icke samma utpräglade rokokokaraktär som i föregående rum, utan erinra om den gustavianska tidens rätliniga och rätvinkliga profileringar. — Taket är kopieradt efter originalet i huset vid Järntorget, och golvet är be-

442

443

lagdt med gammal *furuparkett*, **443**. Den ursprungliga kakelugnen var borttagen ur rummet, innan detta förvärfvades för museet, och här har därför i stället insatts en praktfull samtida *kakelugn*, **444**, sannolikt Rörstrandstillverkning, med framsidans båda fält sammansatta af kakel, hvilkas dekoration bilda ett öfver hvart och ett af fälten utbredd rokokoramverk; luckor saknas.

444

- 445 Å väggen mellan fönstren en stor *spegel*, 445, i rikt skulpterad och förgylld ram af fur; nedanför spegeln ett
- 446 *konsolbord*, 446, af fur, skulpterad och förgylld; har icke ursprungligen hört tillsammans med spegeln. — Väggar torde äfven i rum af denna art hafva pryddts med porträtt,
- 447 väggklockor, lampetter o. dyl. — *Kronan*, 447, i taket är af en typ med anor från barocktidhvarvet, som var i allmänt bruk ännu under rokokon.
- 448 *Byrå*, 448, af fur med faner af jakaranda och rosenträ, signerad med stämpel M. ENGSTÖM; Mattias Engström, snickarmästare i Stockholm 1758, ålderman 1779—1790;
- 449 449, med fanér af valnöt m. m. sign. N. K. (jfr n:o 353).
- 450 *Sekretär*, 450, fanerad med valnöt, jakaranda och rosenträ, signerad P. G. B. samt Stockholms snickareämbetes stämpel, angifvande att möbelen tillverkats efter år 1768 af Per Gyllenberg, som blef mästare i Stockholm 1767.
- 451 452 — *Väggbord*, 451, valnöt m. m. *Kommod*, 452, fanér af
- 453 päronträ, jakaranda m. m. *Länstol*, 453, af rödbok, franskt arbete, signerad med stämpel FRC. REVZE (jfr n:o 358);
- 454 *länstolar*, 454, ett par och en taburett, af björk, svenskt arbete efter fransk modell; taburetts sarg är på två sidor insvängd så att den passar mot länstolarnas främre del, hvarigenom de tre möblerna sammanställda bilda en hvil-
- 455 säng. *Taburetter*, 455, af rödbok, skulpterade och förgyllda. — *Pendyl*, 456, signerad »Daniel Åberg, Norrkö-
- 456 ping», å verket »N:o 32».

Rum 61. Rokotiden, 1750—1770.

Skillnaden mellan de förnäma och rika hemmens och de enklare, borgerliga bostädernas utstyrel under rokokoperioden var helt naturligt endast en gradskillnad, om också de nya franska moderna något tidigare vunno insteg i de förra än i de senare, där man var mera konservativ. Det handelsidkande ståndets förbindelser med Holland och England medförde inverkan från dessa länders

konstslöjd, märkbar särskildt i västra Sverige, men äfven annorstädes. — En eller annan praktpjäs, vanlig i de förnäma hemmen, prydde väl också borgarens eller herremannens på landet bostad, men i allmänhet använde han saker af enklare slag och billigare material. Det är i hufvudsak sådana som äro utställda i detta rum.

Dörröfverstycken, 457, från hus i Stockholm; 458, från 457 458
huset Järntorget n:o 83; 459, från huset Hornsgatan 34 459
(jfr rum 57—60).

Skrifbyrå, 460, af furu med faner af valnöt m. m.; 460
byrån, hvars form erinrar om den föregående perioden har enligt uppgift tillhört Karl v. Linné († 1778). — *Skänk*, 461, salsskåp af furu, måladt i gulhvitt, spröjsverket i 461
dörrarna förgylldt, inuti grönmåladt. Dylika enklare möbler utfördes i furu eller annat för målning afsedt träslag; skåp af denna art voro, särskildt i större salar, afsedda att stå i hörn, ofta som motstycke till eldstaden, en kachelugn eller en öppen spis. Af samma enkla material utfördes skåp af en form erinrande om det i rum 55 utställda (n:o 176): på svängda låga ben, med två—tre lådor i den nedre afdelningen och ett par höga dörrar i den öfre samt upp till ett svängdt krön. Prydligare dylika skåp voro utförda med fanér af masur, alrot eller valnöt, ofta med inläggningar i korsform på dörrspeglarna samt bronsbeslag af samma karaktär som byråarnas.

Sittmöblerna, stolar, länstolar och soffor, utfördes vanligen i björk, någon gång i ek eller bok med några karaktéristiska rokokoorament, musslor omgifna af vingliknande bladverk å sarg och ryggkrön, samt målades i någon ljus färg, ljust blågrönt, gröngult, ljusrött eller helt hvitt. Stolarnas sitsar voro antingen försedda med lösa stoppade dynor eller också med fast stoppning, hvilken liksom dynorna i soffornas sits och rygg var öfverklädd med tyg eller skinn. *Stol*, 462, af björk, målad i ljust blågrönt, 462
spår af förgyllning å de skulpterade ornamenten; färgen anträffad under senare öfvermålning; 463, af björk, målad 463

- i ljusröd färg, anträffad under senare öfvermålning, båda
 464 dessa stolar med lösa dynor; **464**, af björk, hvitmålad;
 465 **465**, af rödbok, hvitmålad, med fast stoppning, fransk typ.
 466 *Länstol*, **466**, af björk, engelsk typ, från Västergötland;
 467 **467**, af björk, skulpterad, hvitmålad, rygg och sits med
 468 lösa dynor; **468**, af björk, målad i bengult, helt stoppad.
 469 *Soffa*, **469**, af furu och björk, skulpterad och hvitmålad; i
 sitsen en madrass, i ryggen och vid gaflarna ursprungligen
 lösa dynor.
- Serveringsbord*, **470**, ben och sarg af björk, skifva af
 471 fajans, Rörstrand 1760-talet (jfr rum 56). *Hylla*, **471**,
 472 af furu med skulpterade ornament. — *Pall*, **472**, af björk,
 skulpterad, målad i ljus blågrönt med förgyllda ornament.
- Rokokoformerna gjorde sig på ett synnerligen konsekvent sätt gällande i de olika slag af servis- och prydnadsföremål som tillverkades, hvarom de i midtmontern utställda, föremålen gifva en föreställning. Endast smärre af materialet betingade olikheter äro märkbara. *Bords-
 473 prydnad*, **473**, af fajans, Rörstrand, 1760-talet; *soppskål*,
 474 **474**, fajans, Marieberg, 1760-talet; **475**, af tenn, likartad
 476 form. *Tallrik*, **476**, fajans, Rörstrand, 1758 (jfr n:o 271);
 477 **477**, af tenn, Stockholm, 1750-talet; **478**, af silfver, förfärdigad år 1758 af guldsmeden Johan Lampa i Stockholm.
- *Saltkar*, **479**, af silfver; **480**, af fajans; **481**, af tenn;
 482 **482**, af glas; **483**, af kolmårdsmarmor, alla af samma grund-
 484 **485** form. — *Sockerbössa*, **484**, af fajans, Rörstrand, 1754; **485**,
 486 **487** af glas; **486**, af silfver. — *Kaffekanna*, **487**, af fajans;
 488 **488**, af tenn; dylika utfördes äfven af silfver med dekora-
 tion i rikt drifvet arbete. Guldsmedskonsten stod under
 489 denna tid på en hög ståndpunkt. *Gräddsnačka*, **489**, af
 490 **491** silfver; **490**, af fajans; **491**, af tenn. — *Handkanna* med
 492 *fat*, **492**, af fajans; dylika kannor och fat utfördes äfven
 493 i tenn eller silfver. — *Tobaksburk*, **493**, af fajans, Marie-
 berg, 1760-talet. — Angående öfriga här utställda föremål hänvisas till i montern utlagda etiketter, där tillverkningsort och -år äro angifna. Rörande fajansföremålens date-

ring och signaturer se rum 56 (sid. 31). Äfven silfver- och tennföremålen från denna tid kunna i allmänhet dateras på året; år 1758 påbjöds nämligen att föremål af guld, silfver och tenn från och med följande år, 1759, skulle förses med s. k. årsbokstaf, så att A skulle beteckna 1759, B 1760 o. s. v.; föremål af ädel metall betecknades med versalbokstäfver, tennet med frakturstil. Inom såväl Stockholms som flera andra guldsmeds- och tenngjutareämbeten hade dylik stämpling med årsbokstäfver redan länge ägt rum (jfr rum 53 sid. 19).

Kanna, **494**, af koppar, försilfrad, med graverad dekoration af 1600-talskaraktär, dat. 1760; *soppskål*, **495**, af tenn, engelsk tillverkning; **496**, tillverkad i Falun; **497**, tillverkad i Stockholm år 1760; *fat*, **498**, af tenn, Stockholmsarbete.

Ljusstakar, **499**, af tenn; formerna äro direkt utvecklade ur den föregående tidens (jfr rum 55 n:o 187): foten och det päronformiga midtstycket på skaftet som tidigare hade vertikala åsar äro nu försedda med dylika löpande i spiral- eller S-form. — Till belysningen användes utom ljusstakar och kronor (jfr föregående rum) äfven lampetter af olika slag; *spegellampetter*, **500**, med Stockholms Hallstämpel 1770. I stora rum sutto hela räckor dylika lampetter på väggarna. *Spegel*, **501**, i ram af spegelglas med slipad ornering; **502**, i ram af skulpterad och förgylldt trä.

Angående den manliga dräktens allmänna karaktär se rum 57. *Rock* och *väst*, **503**, af fasonerad sammet, som tillhört kommerserådet Niklas Sahlgren († 1776).

Kvinnodräkten anslöt sig liksom den manliga till de franska moderna, hvilka dock vunno insteg i Sverige icke obetydligt senare än de framträdde i Frankrike. En bestämd skillnad framträdde helt naturligt mellan de högsta samhällsklassernas festdräkt och den borgerliga hvardagsdräkten såväl i afseende på snittet som i afseende på de tyger som användes. — Dräkten fick framför allt sin karaktär af den mycket vida kjortelen, som stod ut klocklikt omkring ge-

stalten; detta åstadkoms dels genom att kjolen hoprynkades kring höfterna, dels genom användande af s. k. pocher, löshöfter, som buros under kjolen och förde ut denna åt sidorna. Kring midjan bars korsett, öfver hvilken lifvet satt, oftast djupt uringadt och framtill nedlöpande i en snibb. En direkt anslutning till den föregående tidens mode utgjorde den öfverklädnings, som, fästad vid lifvet, föll ned öfver kjolen och lämnade dess framvåd synlig under det att den vid sidorna och baktill fästades upp och därigenom bidrog att öka klockkjolens omfång.

Å festdräkter antogo dessa styfkjortlar stundom kolossala proportioner; jfr Lovisa Ulrikas och Sofia Magdalenas dräkter i Lifruskammarens kröningsrum. — Ett lifplagg af helt annan karaktär utgjordes af en kofta, som satt åt kring lifvets öfre del men föll löst kring midjan. — Ärmarna voro vanligen korta och kring armbågen buros löst nedhängande spetsmanschetter, s. k. engageanter. Till dräkten hörde vidare handskar, solfjäder, smycken m. m.

- 504 *Damdräkt*, 504, af siden, bestående af kjortel och lif med öfverklädnings (jfr n:o 140), vid armbågarna engageanter; 505, af hvitt siden med broderier i silke, kjortel och kofta; — 506, kjortel och kofta. — *Kjortel*, 507, af kattun med tryckt blommigt mönster. — *Kofta*, 508, af grönt siden med broderi i gult silke; 509, kofta till maskerad-dräkt af tresidiga olikfärgade sidenlappar, foder af groft linne. — *Engageanter*, 510. — *Bröstlapp*, 511. — »*Stubb*», 512 513 512, af gult siden, vadderad och broderad; 513, af blått siden med broderi. — *Kofta*, 514, af hvitt siden; 515, af kattan med tryckt mönster. — *Korsetter*, 516, snördes i ryggen. — »*Pocher*», 517, löshöfter, ställning af hvalfiskben öfverklädd med groft linne och stoppning, bundos kring lifvet för att föra ut kjorteln åt sidorna.
- 518 *Porträtt*, 518, af domprosten i Strängnäs Daniel Zacharias Hallman, f. 1722, † 1783, måladt år 1770 af Ulrika Fredrika Pasch; 519, af ung okänd man; 520, af äldre okänd man; 521, af grosshandlaren i Stockholm

Samuel Schütz, † 1760-talet, måladt af Olof Arenius († 1766); 522, af Sofia Magdalena Knigge, † 1779, gift med Samuel Schütz, måladt af Olof Arenius († 1766); 523, af ung okänd dam, iklädd snibblif med korta ärmar med engageanter; 524, af Anna Fredrika v. Schantz, f. 1707, † 1761, gift med generalen frih. Johan Fredrik Didron, † 1747, måladt af Peter Roström; 525, af Brita Behm, f. 1670, † 1755, Emanuel Svedenborgs moster; 526, af Emanuel Svedenborg, f. 1688, † 1772, pastell af okänd konstnär. — *Svenska regentlängden*, 527, från Gustaf Vasa t. o. m. Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika, akvarell signerad »Carl Fredr. Mörck»; 528, från Gustaf Vasa t. o. m. Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika, 14 st. taflor, oljemålning på glasets baksida.

Rum 62. Gripsholm, 1770-talet; efterbildning.

Rokokostilen i Frankrike hade redan under 1750-talet börjat ombildas under intryck af det intresse för den romerska antikens formvärld, som väckts till lif genom de då nyligen började utgräfningarna af Herkulaneum och Pompeji. De nyckfullt svängda rokokoformerna ersattes efterhand af enklare, raka linjer och en af antiken påverkad ornamentik, en riktning som i Frankrike fått namn af »style Louis XVI», Ludvig XVI:s stil. I Sverige uppträdde denna stilriktning först under 1770-talet. Af icke ringa betydelse i detta afseende torde den personliga bekantskap hafva varit som kronprinsen Gustaf (III) under sin resa till Frankrike 1770—71 gjorde med den nya smakriktningen. I de rumsinredningar, som under detta årtionde utfördes bland annat på Gripsholm, gjorde den sig gällande, och det dröjde icke länge innan den vann en allmännare utbredning. 1770-talet bildar på grund häraf en i stilhistoriskt afseende intressant öfvergångsperiod, under hvilken rokokons och novantikens former uppträda blandade och sida om sida med hvarandra.

Den fasta inredningen i detta rum är i detalj kopierad efter ett rum på Gripsholms slott, inredt vid midten af 1770-talet. Liksom under rokokoperioden äro *väggarna*, 529 529, här klädda med i olja på duk målade tapeter, hvilkas mönster dock har en strängare hållning med i räta linjer och vinklar böjda ramverk. Panelen, af samma höjd som i rokokorummen, dörr- och fönsterfoder hafva profiler, från hvilka alla svängda linjer äro bannlysta samt äro målade i en helhvit färgton. Liksom under rokokotiden förekom äfven nu att väggarna spändes med siden, som dock nu vanligen var randigt eller enfärgadt. Äfven helt träinklädda väggar, ofta med rundade hörn, förekommo; de voro målade i hvitt och försedda med i trä skurna målade eller förgyllda ornament. I praktrum användes ånyo en indelning af väggarna med från golf till tak gående pilastrar i antikiserande stil, i hvitt och guld eller helt förgyllda. Liksom under det karolinska tidehvarvet var det nu åter antikens hvita marmor och förgyllda brons som man ville imitera. — Ofvan dörrarna sattes dörröfverstycken hvilkas ramverk stundom bevarade rokokons former, stundom utgjordes af ett halfcirkelformigt bågfält med målad reliefimitation.

Taken voro merendels mycket enkla, helhvita; en kälning förmedlade öfvergången från väggytan, stundom begränsad å ömse sidor af en rundstaf, som ibland fick karaktären af en förgylld bladlist. — Golfven lades med plank eller i finare rum med parkett af fur eller ek liksom under rokokotidehvarvet.

Fönster och *dörrar* hade väsentligen den föregående tidens karaktär, dock började redan på 1770-talet stora glasrutor att användas med endast tre rutor i höjd i bågar, hvarjämte äfven innanfönster kommo i bruk, en synnerligen viktig nyhet, som i hög grad ökade rummens beboelighet och möjligheten att hålla dem varma under den kalla årstiden. Fönstren stängdes dels med s. k. espagnoletter, dels med vanliga hakar.

Eldstaden utgjordes i bostadsrum i vanligaste fall af en *kakelugn*, 530, plan eller rund, i förra fallet försedd med skänk, i senare ofta med en grund nisch. Dylika kakelugnar tillverkades nu liksom förut af de svenska fajansfabrikerna. I större salar och praktfullt inredda rum användes liksom förut öppna spisar, hvilkas sidopartier och öfverliggare nu stundom fick formen af raka räfflade pilastrar med listverk à l'antique; öfre delen af en dylik spis upptogs i regeln af en stor spegel.

Äfven i möblernas och bohagsföremålens former gjorde sig inflytandet från den antika konsten gällande. De föregående årtiondenas svängda linjer förekommo uppblandade med antikiserande dekorationselement. Byråar och skåp bibehöllo vanligen hvad benen angår den svängda formen, under det att öfverbyggnaden gjordes rak, och de inlagda ornamenten förete antika former, runda medaljonger, strängt regelbundna girlander och rätliniga ramar; i beslagen, som alltjämt voro af förgylld brons, rådde samma stilblandning. — *Byrå*, 531, med fanerade inläggningar och beslag af förgylld brons, svenskt arbete i Georg Haupts stil. Georg Haupt († 1784) var en af de förnämsta i Stockholm under denna tid verksamma konstsnickarna; 532, med fanerade inläggningar i trä och ben och bronsbeslag, holländskt arbete, å baksidan märkt P. S. A., hvilket anger att den tillhört prinsessan Sofia Albertina, konung Gustaf III:s syster. *Stolarna*, 533, erinra hvad ryggstöden angår starkt om den föregående tiden med sina på olika sätt formade midtstycken; benen däremot äro raka, räfflade och nedåt afsmalnande samt uppbära en sarg med några enkla symmetriska ornament. *Tebord*, 534, af björk, måladt, skifva af Rörstrandsfajans, ej ursprungligen hörande till detta bord. *Spegel*, 535, med Gustaf III:s monogram. *Blomställ*, 536 536 537, 536, jardinière, af fajans, Marieberg 1774; *blomkruka*, 537, fajans, Marieberg 1776.

Speglar, 538, ett par, ramar af fur och blått glas, signerade med stämpel N. M. angifvande N. Meunier,

539 spegelhandlande i Stockholm, samt Stockholms hallstämpel 1770. — *Porträtt*, 539, af Emanuel Svedenborg, f. 1688, † 1772, måladt år 1768 af Fredrik Brander.

Rum 63. 1770-talet.

I detta rum äro utställda möbler och andra föremål, som hafva att uppvisa den stilblandning af rokoko- och antikiserande former som är utmärkande för detta årtionde (jfr rum 62), samt andra föremål af utpräglad rokokoform eller utpräglad antikiserande karaktär som på ett eller annat sätt äro daterade till tiden efter år 1770.

- 540 *Byrå*, 540, fanerad och inlagd med björk, vitbok, lönn, amarant, citron och rosenträ, beslag af förgylld brons; sign. »förfärd. af Georg Haupt 1779 kungl. hof Schatullmakare» (jfr rum 62); 541, fanerad och inlagd med diverse träslag, bronsbeslag, skifva af kolmårdsmarmor; 542, som föregående, med tre lådor med gemensamt lås i den mellersta; 543, som föregående, med beslagsliknande inläggning å den öfversta lådans framsida, sign. »giord af Jonas Hultstén»; Jonas Hultstén blef mästare i Stockholm 1773.
- 544 *Hvilsäng*, 544, »lit-de-repos», af rikt skulpterad och förgylld björk, gaflarnas dekoration i rokokostil, benen antikiserande, märkt med stämpel P. S. A. under hertiglig krona; tillhört prinsessan Sofia Albertinas möblemang. Denna praktpjes har varit klädd med siden och belagd med en madrass samt kuddar vid gaflarna.
- 545 546 *Länstol*, 545, af björk, hvitmålad; *stolar*, 546, ett par tillhörande liknande möbel, den ena med skinnklädd dyna;
- 547 »*puderstol*», 547, af björk, hvitmålad, samma form med ryggen ställd mot ett af sitsens hörn förekom redan under
- 548 rokokotiden, användes vid toalettbordet; *stol*, 548, af björk, blåmålad.
- 549 *Stativ*, 549, af valnöt i utprägladt gustavianska former, sign. å graverad mässingsplåt: »Joh. Pet. Rosenberg, Stockh. År 1775». *Bordskifva*, 550, fanerad och inlagd med Gustaf

III:s monogram samt bakstammen af ett skepp med svensk flagga. *Brädspelslåda*, 551, fanerad och inlagd, sign. 551 J. C. EST och Stockholms snickarämbetes stämpel, utförd af Johan Conrad Eckstein, som blef mästare i Stockholm år 1750. Snickarämbetets stämpel infördes 1768. 552, 552 fanerad och inlagd. *Spegellampetter*, 553, ett par med 553 Stockholms Hallstämpel 1777 (jfr rum 61); 554, med 554 vase; vasavapnet användes under Gustaf III:s tid ofta som ornamentalt motiv. — *Barometer*, 555, af skulpterad 555 och förgylld trä; 556, signerad: »F. Rossi fecit à Stock- 556 holm».

Bordsur, 557, signerad: »Af Oby Manufabrique i 557 Cronobergs Låhn».

De i midtmontern utställda servisföremålen och prydnadssakerna af tenn, fajans, silfver och glas äro samtliga svenska arbeten från tiden efter år 1770, och de visa hur rokokoformerna här endast så småningom undanträngdes af den gustavianska stilens rakare och enklare former. — Införseln till Sverige af kinesiska varor, framför allt porslin, var fortfarande utomordentligt stor, och samtidigt började det i England uppfunna flintporslinet att undantränga den inhemska fajansen. Både Marieberg och Rörstrand gingo tillbaka, och deras tillverkningar försämrades; hvad Rörstrand angår inträdde denna tillbakagång omkring år 1773, då fabriken öfvergått i andra händer och efter hvilket år föremålen ej längre äro daterade. Äfven Mariebergsfabriken kom under ny ledning och höll sig under den närmaste tiden bättre uppe; fajanstillverkningen fortgick men med användning af gamla mönster och i allmänhet vårdslösad målning; äkta porslin, hufvudsakligen krämkoppar och statyetter, tillverkades under slutet af detta årtionde, hvarjämte äfven tillverkning af s. k. flintporslin upptogs under ledning af den nye (1769) direktören, Henrik Sten.

Vas, 558, Marieberg, 1773; 559, Marieberg, odaterad. 558 559
Potpourrikruka, 560, Marieberg, 1775. *Bål*, 561, Marieberg 560 561

- 562 1773; *tallrik*, 562, Marieberg, 1774, tillhör en efter Strassburgerfabrikens mönster tillverkad servis, hörande till Mariebergs bästa fajansfabrikat under denna tid. *Fat*, 563, fajans med tryckt dekoration, Marieberg, 1772; 564, fajans, Rörstrand, 1773, mönstret användt redan omkring 1760. *Kaffekanna*, 565, fajans, Rörstrand, 1773, det sista år hvarunder Rörstrandstillverkningarna daterades; formen jfr rum 61. *Tallrik*, 566, fajans, Marieberg 1778, mönstret användt vid Rörstrand redan på 1750-talet. *Fat*, 567, och 568 *tallrik*, 568, fajans, Marieberg 1774 och 1777, med friherrliga ätten Cedercreutz' vapen; orneringen erinrar om Rörstrands tidigare tillverkningar. *Tallrik*, 569, *blomställ*, 570 571 570, och *skål*, 571, fajans, tillverkade vid fabriken i Sölvborg (sign. S. B.) — *Bål*, 572, af groft lergods, dekorerad bl. a. med figurer iförda den s. k. svenska dräkten, obekant svensk tillverkning.
- 573—575 *Tedosa*, 573, *kaffekopp*, 574 och *statyett*, 575, äkta porslin, Marieberg. *Soppskål*, 576, af utpräglad rokokoform och två *sockerskålar*, 577, flintporslin, Marieberg, sign. M(arie) B(erg) Sten.
- 578 *Sockerskrin*, 578, silfver, rokokoform, Stockholm, 1774.
- 579 *Saltkar*, 579, silfver, Stockholm, 1778. *Knif* och *gaffel*, 580 580, med skaft af silfver, rokokoform, Stockholm, 1787. —
- 581 *Glas*, 581, etsad dekoration: »Linnea borealis», tillhört Karl v. Linné († 1778). — *Dosa*, 582, af pärlemor och silfver, å locket Gustaf III:s namnchiffer under kunglig krona samt omskrift D. 19. AUG. 1772; har utgjort gåfva af konungen till kaptenen G. Hellichius, adlad Gustafssköld, till minne af statshvälfningen den 19. aug. 1772. Dylika minnesgåfvor, dosor, ringar eller värjor med liknande inskrift skänktes af Gustaf III till ett flertal personer som varit honom behjälpliga vid statskuppens genomförande.
- Vid tillverkningen af tennföremål, där man begagnade sig af gjutformar, bibehöllo sig rokokoformerna ännu längre.
- 583—585 *Dryckeskanna*, 583, 1773; *kanna*, 584, 1775; *tekanna*, 585, 586 587 1779; *kaffekanna*, 586, 1786; *gräddkanna*, 587, 1799;

soppskål, 588, 1785; *kanna*, 589, 1786. *Ljusstakar*, 590, 588—590 1784; *dosa*, 591, 1785. — *Stryklod*, 592, mässing, med 591 592 graverad ornering, daterade 1776.

Dopdräkt, 593, af siden, som burits af Fredrik Boije 593 af Gennäs (f. 1773, † 1857), bekant som utgifvare af ett »Målarlexikon».

De förändringar i dräktskicket, som under följande årtionde framtråda fullt genomförda, göra sig, ehuru ej allmänt, gällande redan under 1770-talet, men i hufvudsak voro rokokomoderna alltjämt härskande. Männens rockar som började göras mindre vida, försågos stundom med krage, antingen låg, uppstående eller mycket vid, dubbelviken. Kvinnorna buro fortfarande den vida styfkjorteln och djupt urringadt lif öfver korsett; en viktig förändring skedde med hårklädseln som antog allt större dimensioner. Angående dräkterna under det gustavianska tidehvarvet jfr rum 64 och 66. — *Porträtt*, 594, af konung Gustaf III, 594 pastell af okänd konstnär; 595, af hertig Karl (XIII) af 595 Södermanland, iklädd uniform med den till minne af 1772 års statskupp af arméns officerare burna hvita bindeln om vänstra armen, pastell af okänd konstnär; 596, af okänd 596 man, iklädd rock med nedviken krage; 597, af målaren, 597 professor Lorenz Pasch (f. 1733, † 1805), oljemålning år 1780 af Jakob Björk. 598, af (enl. påskrift) A. C. Sper- 598 ring (f. 1752), oljemålning af okänd konstnär; 599, af hof- 599 snickaren Georg Haupt († 1784), oljemålning, möjligen af Elias Martin; 600, af Gustaf III och drottning Sofia Magda- 600 lena.

Dörröfverstycken, 601, från hus i Stockholm; 602, från 601 602 huset Järntorget n:o 83.

Publikationer,

utgifna af Nordiska Museet.

Fataburen,

kulturhistorisk tidskrift, utgifven af B. SALIN; sedan 1906.
Årligen fyra häften, 256 sidor, med bilagor. Pris pr år
5 kr.

Meddelanden från Nordiska Museet.

1881—1903.

Bidrag till vår odlings häfder,

1—10. Sthlm 1881—1910. Pris från 75 öre till 3 kr.

Afbildningar af föremål i Nordiska Museet.

1—7. Pris 1 kr. 50 öre pr häfte.

Publikationer,

utgifna genom Nordiska Museet eller behandlande föremål
inom Nordiska Museet.

Wistrand, P. G., Svenska folkdräkter.

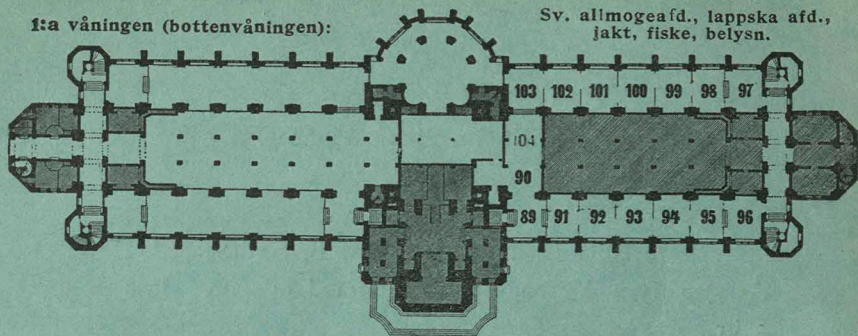
Sthlm 1907. Pris 20 kr.

Peasant art in Sweden, Lapland and Iceland.

The Studio. London 1910. Planschverk. Pris 5 kr.

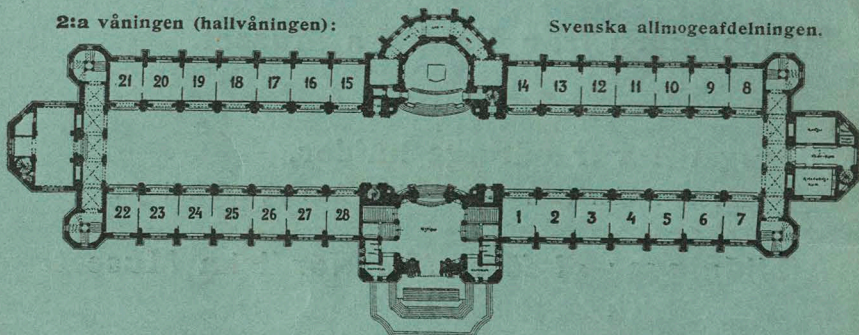
1:a våningen (bottenvåningen):

Sv. allmogeaafd., lappska afd.,
jakt, fiske, belysn.

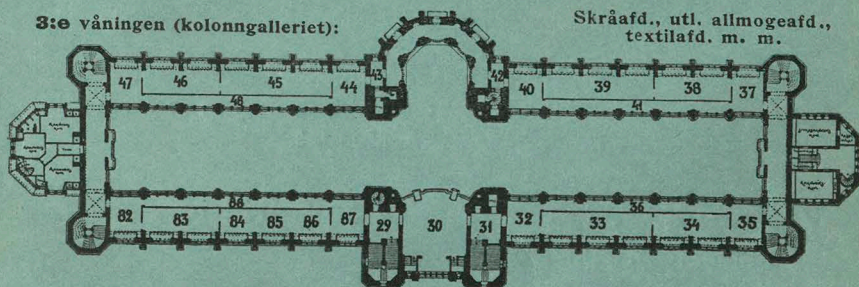
2:a våningen (hallvåningen):

Svenska allmogeaafdelningen.

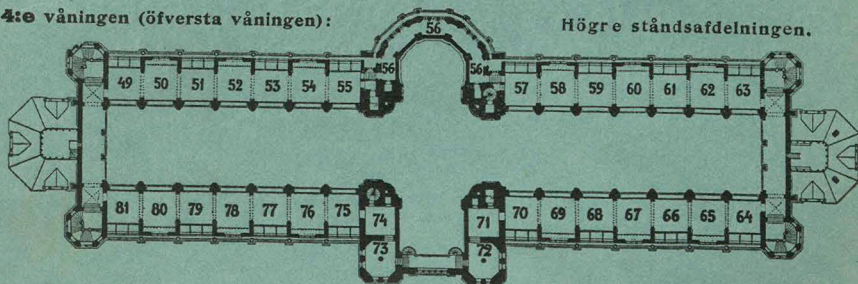
3:e våningen (kolonn-galleriet):

Skråaafd., utl. allmogeaafd.,
textilafd. m. m.

4:e våningen (öfversta våningen):

Högre ståndsaafdelningen.

Nordiska Museets samlingar belysa hufvudsakligen svenska folkets kulturhistoria. Det bör därför ligga i allmänhetens intresse att föremålen ej skadas. Hvarje beröring af föremålen skadar dem.